

Hallituksen esitys Eduskunnalle sotilaskurinpitolaksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.

Sotilasoikeudenkäyttöä koskeva lainsäädäntö muodostaa kokonaisuuden, jonka osina ovat sotilasrikos-, oikeudenkäynti- ja kurinpitosäännökset. Samalla kun eduskunnalle annetaan esitykset laiksi rikoslain täydentämisestä sotilasrikoksia koskevilla säännöksillä ja sotilasoikeudenkäyntilain laiksi eräiksi niihin liittyviksi laeiksi hallitus antaa sotilaskurinpitolakia koskevan esityksen. Sotilasoikeudenkäytön kokonaisuudistus tulisi näin ollen toteutettavaksi samanaikaisesti.

Nykyiset säännökset sotilaskurinpitomenettelystä sisältävät sotaväen rikoslain nojalla annettuun sotilaskurinpitoasetukseen. Kurinpitomenettelystä on nyt tarkoitus säätää erillinen laki. Ehdotus sotilaskurinpitolaksi liittyy kiinteästi muihin sotilasoikeudenkäytön kokonaisuudistusta merkitseviin lakiehdotuksiin. Niinpä perussäännös kurinpitomenettelyssä käytettävistä kurinpitorangaistuksista olisi rikoslaissa, jonka mukaan määräytyisi myös menettelyn henkilöllinen soveltamisala. Sotilasoikeudenkäyntilaki taas rajaisi osaltaan ne asiat, jotka voitaisiin käsitellä kurinpitomenettelyssä.

Lakiehdotuksen mukaan kurinpitoseuraukset olisivat kahdenlaisia, kurinpitorangaistuksia ja näitä lievempiä kurinpito-ojennuksia. Nykyiseen kurinpitojärjestelmään jo kuuluvien kurinpitorangaistusten, arestin ja varoituksen lisäksi ehdotetaan otettavaksi käyttöön kurinpitosakko-niminen uusi rangaistus, joka on tarkoitettu lähinnä palkattua henkilökuntaa varten. Arestirangaistus pantaisiin täytäntöön nykyisestä poiketen pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta, kurinpitosakko taas kuten

sakkorangaistus. Kurinpito-ojennuksia olisivat kuten nykyisinkin poistumiskielto, ylimääräinen palvelus ja muistutus. Sekä kurinpitorangaistusten että -ojennusten kohdalla on ehdotuksessa toteutettu eräitä määrällisiä lievennyksiä.

Kurinpitovalta säilyisi edelleen sotilasesimiehillä, joita kutsutaan kurinpitoesimiehdiksi. Kurinpitorangaistuksen saisi määrätä joukko-osaston komentaja ja tätä vastaava kurinpitoesimies. Rajoitettu rankaisuoikeus olisi myös joukkoyksikön komentajalla ja perusyksikön päälliköllä. Kurinpito-ojennuksen saisi yleensä määrätä jokainen kurinpitoesimies, alimmana kuitenkin perusyksikön vääpeli. Palkattuun henkilökuntaan kuuluvalla voitaisiin kuitenkin rauhan aikana määrätä vain kurinpitosakkoa ja antaa varoitus tai muistutus.

Lakiehdotukseen on koottu yhtenäiset säännökset sotilasrikoksia koskevista pakkokeinoista. Kurinpitoasian käsittelystä ja valvonnasta on säädetty nykyistä yksityiskohtaisemmin. Sotilaslakimiesten osuutta on lisätty. Oikeusturva-keinot kurinpitomenettelyssä olisivat rangaistusten osalta tarkastuspyyntö ja ojennusten osalta kantelu.

Sotilaskurinpitolaki olisi tarkoitettu lähinnä rauhan ajan oloja varten. Lakiehdotukseen sisältyy lisäksi eräitä sota-aikaa koskevia poikkeussäännöksiä.

Hallituksen esitys sisältää paitsi ehdotuksen sotilaskurinpitolaksi myös lakiehdotukset rajavartiolaitoksesta annetun lain ja suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain muuttamisesta.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1983 alussa.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT			
1. Lähtökohdat ja tavoitteet	3	3.2. Rikostutkijoiden lisätarve	7
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	3	3.3. Taloudelliset vaikutukset	8
2.1. Nykyinen tilanne	3	4. Luettelo esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista	8
2.1.1. Voimassa oleva lainsäädäntö	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	
2.1.2. Katsaus pohjoismaiseen lainsäädäntöön	4	1. Sotilaskurinpitolaki	8
2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	5	2. Laki rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta	25
2.2.1. Hallituksen esitykset vuoden 1968 valtiopäiville	5	3. Laki suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	25
2.2.2. Sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistuksen jatkovalmistelu	5	LAKITEKSTIT	
2.2.3. Sotilaskurinpitotoimikunnan ehdotus	5	1. Sotilaskurinpitolaki	26
2.2.4. Sotilaskurinpitotoimikunnan mietinnöstä annetut lausunnot	6	2. Laki rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta	31
2.2.5. Sotilaskurinpitolain valmistelun jatkotoimet	6	3. Laki suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	32
3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	7		
3.1. Sotilaslakimiesten lisätarve	7		

YLEISPERUSTELUT.

1. Lähtökohdat ja tavoitteet.

Valtiovalta edellyttää puolustusvoimilta sille laissa säädettyjen tehtävien tunnollista täyttämistä niin rauhan kuin sodan aikana. Tämän vaatimuksen toteuttamiseksi puolustusvoimilta odotetaan tehokkuutta ja suoritusvalmiutta samoin kuin luotettavuutta niin, että puolustusvoimat kaikissa olosuhteissa pysyvät maan valtiollisen johdon hallinnassa ja valvonnassa. Asetetut odotukset voivat täytyä vain, mikäli puolustusvoimissa vallitsee hyvä sisäinen henki, kuri ja järjestys.

Vapaaehtoinen kurin omaksuminen ja sen välttämättömyyden ymmärtäminen on ensisijainen edellytys ja keino kurin ylläpitämiseksi. Sisäisen hengen luomista ja vapaaehtoista kurin omaksumista pyritään toteuttamaan lähinnä positiivisin keinoin eli käyttämällä hyväksi niin sanotun kannustavan hallinnan keinoja. Puolustusvoimien kannalta tämä ei kuitenkaan yksin ole riittävä. Kuririkkomuksen tapahduttua on oltava tarpeelliset keinot kurin ja järjestyksen nopeaksi palauttamiseksi.

Puolustusvoimissa vallitsevat erikoisolosuhteet, kuten kasarmielämän sisäoppilaitosmainen luonne, toiminta joukon osana sekä virkaja työsopimussuhteisiin liittyvien pakotteiden puuttuminen, edellyttävät mahdollisuutta käyttää erillisiä kurinpitoseuraamuksia. Jotta turvattaisiin joukon suorituskyvyn tehokkuus, seuraamukset olisi voitava määrätä nopeasti. Kuririkkomuksia tapahtuu verrattain paljon, mutta valtaosa niistä on luonteeltaan vähäisiä, lähinnä puolustusvoimien sisäisten järjestysmääräysten rikkomuksia koskevia tekoja ja laiminlyöntejä. Edellä mainituista syistä tarvitaan puolustusvoimien olosuhteisiin sovellettu erityinen sotilaskurinpitomenettely, jossa esimiehillä on tarvittava toimivalta.

Sotilaat ovat puolustusvoimien päämäärien toteuttamiseksi velvollisia alistumaan sotilaalliseen käskyvaltaan ja kuriin. Toisaalta sotilalle yhteiskunnan jäsenenä kuuluu myös puolustusvoimissa turvattu oikeudellinen asema. Sotilaan palvelusvelvollisuus perustuu lain säännöksiin. Vastaavasti menettelystä sotilaskurinpidossa, menettelyn valvonnasta ja sotilaan oikeusturvasta on säädetty laissa.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu.

2.1. Nykyinen tilanne.

2.1.1. Voimassa oleva lainsäädäntö.

Voimassa olevat kurinpitomenettelyä koskevat säännökset sisältyvät sotaväen rikoslain (SRL) 14 §:n nojalla annettuun sotilaskurinpitoasetukseen (435/72), joka tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1972. Tällä asetuksella (SKA) on järjestetty kurinpitoesimiehen oikeus kurinpitotoimin määrätä rikkomukseen syyllistyneelle järjestysrangaistus tai ojentaa häntä kurinpito-ojennuksella.

Sotilaskurinpitoasetuksen 1 luvun mukaan voidaan kurinpitomenettelyssä käsitellä sellaiset SRL:ssa rangaistaviksi säädetty teot, joista voi seurata järjestysrangaistus tai sakko. Kurinpitomenettelyssä voidaan rangaista tai ojentaa SRL:n alaista henkilöä sotilaspappeja ja sota-tuomareita lukuun ottamatta. Siviiliviran tai -toimen haltijaa voidaan rauhan aikana kurinpitomenettelyssä rangaista tai ojentaa vain virkarikoksesta. Asetuksessa on kurinpidolliset seuraamukset jaettu järjestysrangaistuksiin ja näitä lievempiin kurinpito-ojennuksiin. Järjestysrangaistuksia ovat aresti, jota voidaan määrätä enintään 30 vuorokautta, ja varoitus. Kurinpito-ojennuksina käytetään muistutusta, ylimääräistä palvelusta enintään kahdeksan kertaa tai poistumiskieltoa enintään neljäksi viikoksi.

Kurinpitoesimiehiä ovat puolustusvoimain komentaja, yhtymän ja sotilasläänin komentaja, joukko-osaston komentaja, joukkoyksikön komentaja, perusyksikön päällikkö sekä perusyksikön vääpeli. Lisäksi varuskunnan päälliköllä ja komendantilla on oikeus tietyissä tapauksissa käyttää kurinpitovaltaa. Kurinpitoesimiesten toimivalta on porrastettu virka-aseman mukaan. Asetuksessa on seikkaperäiset säännökset kurinpitoasiain tutkinnasta ja käsittelystä.

Kurinpitoesimiehille on asetuksessa säädetty velvollisuus valvoa alaistensa kurinpitoesimiesten kurinpitovallan käyttöä ja virheen havaittuaan ryhtyä toimenpiteisiin sen oikaisemiseksi. Kurinpitoseuraamuksen kohteeksi joutuneella taas on käytettävissään eräitä oikeussuojakeino-

ja. Se, jolle on kurinpitomenettelyssä määrätty järjestysrangaistus, on oikeutettu saattamaan päätöksen ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi. Ojennuksesta ei tarkastuspyyntömenettely ole mahdollinen, vaan oikeussuojakeinona tulee kysymykseen kantelu.

Asetuksessa on lisäksi säännökset järjestysrangaistusten ja kurinpito-ojennusten täytäntöönpanosta. Arestirangaistus pannaan täytäntöön pääsääntöisesti siten, että siihen kuuluu palvelusvelvollisuus. Joukko-osaston komentaja voi kuitenkin määrätä toisin palvelusolosuhteiden tai muun erityisen syyn perusteella. Arestirangaistus voidaan määrätä heti täytäntöönpantavaksi, jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen sitä välttämättä vaatii.

2.1.2. Katsaus pohjoismaiseen lainsäädäntöön.

Norja.

Norjan sotaväen rikoslain mukaan kurinpitorangeistuksia ovat 1—60 vuorokauden vartioaresti, 1—30 vuorokauden kotiaresti sekä sakko. Vuonna 1921 annetun sotilaskurinpitolain mukaan esimiesten käytettäviä kurinpitoseuraamuksia ovat nuhteet, ankarat nuhteet, vartiopalvelus vuorotta, lomakielto enintään kuukauden ajaksi tai maihinnousukielto laivastossa palvelevien osalta enintään kolmen kuukauden ajaksi, sakko, enintään 20 vuorokautta kestävä koti- tai vartioaresti, erityinen ilmoittautumisvelvollisuus tai poistumiskielto enintään 21 vuorokauksi.

Komppanian päällikkö saa määrätä miehistölle kurinpitoseuraamuksia täyteen määrään asti, arestia kuitenkin enintään 12 vuorokautta. Pataljoonan komentaja voi yleensä määrätä kaikkia käytössä olevia kurinpitoseuraamuksia.

Kurinpitomenettelyn valvontaa suorittavat sotilaslakimiehet ja ylemmät kurinpitoesimiehet. Kurinpitomenettelyssä määrättyistä seuraamuksista voidaan hakea myös muutosta ylemmältä esimieheltä. Jos kysymyksessä on sakko tai aresti, rangaistu voi pyytää syyttäväviranomaiselta asian käsittelyä tuomioistuimessa. Tällainen hakemus, jolla on täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus, on tehtävä 24 tunnin kuluessa.

Ruotsi.

Ruotsissa on myös voimassa kurinpitoseuraamusten jako kurinpitorangeistuksiin ja -ojen-

nuksiin. Kurinpitorangeistuksia ovat vapaa-ajanrangaistus, joka tuli vuonna 1973 toteutettulla lain muutoksella arestirangaistuksen sijaan, sekä kurinpitosakko. Kurinpito-ojennuksena voidaan määrätä varoitus, ylimääräistä palvelusta taikka poistumiskieltoa.

Kurinpitovallan käyttäminen kuuluu sotilas-esimiehille. Oikeus määrätä kurinpitorangeistus on rauhan aikana yleensä vain niillä päälliköillä, joilla on ainakin rykmenttiupseerin (esiupseerin) arvo. Nämä ovat yleensä joukko-osaston komentajan virka-asemassa. Kurinpito-ojennuksia saavat määrätä lisäksi pataljoonan tai vastavan joukon komentajat ja asevelvollisille myös komppanian päälliköt. Ennen kuin kurinpitorangeistus määrätään, on kurinpitoesimiehen yleensä hankittava sotilaslakimiehen (auditor) lausunto asiassa.

Kurinpitomenettelyssä määrätystä kurinpitorangeistuksesta voidaan valittaa yleiseen alioikeuteen ja alioikeuden päätöksestä ylempään oikeusasteeseen. Kurinpito-ojennuksesta ei saa tehdä valitusta, vaan ainoastaan kantelun.

Ruotsissa on sotilasesimiehillä oikeus käyttää eräitä sotilasolosuhteita varten tarkoitettuja erityisiä pakkokeinoja. Tällainen on tagande i förvar -niminen toimenpide, joka tarkoittaa lähinnä politiaoikeudellista kiinniottamista. Esimiehillä on alaisiinsa nähden käytettävissä myös förvarsarrest -niminen pakkokeino, joka vastaa pidättämistä.

Tanska.

Tanskassa on 1 päivästä huhtikuuta 1974 saatettu voimaan uusi sotilasrikos- ja sotilas-oikeudenkäyntilainsäädäntö, johon sisältyvät myös kurinpitomenettelyä koskevat säännökset. Tämän uudistuksen yhteydessä arestirangaistus korvattiin haefte-nimisellä vapausrangaistuksella.

Kurinpitorangeistuksia ovat varoitus, enintään 2 000 kruunun sakko ja enintään kolmenkymmenen vuorokauden haefte-rangaistus. Kurinpito-ojennuksia ovat huomautus, nuhteet, ylimääräinen työ tai rangaistusharjoitukset osin vapaa-aikana, erityinen ilmoittautumisvelvollisuus, vartio- tai muu palvelus vuorotta, enintään neljäntoista vuorokauden poistumiskielto sekä siirto toiseen palvelukseen.

Kurinpitorangeistuksen määrää yleensä syyttäjänä toimiva sotilaslakimies (auditor). Oikeudenkäyntipäällikkö (joukko-osaston komentaja) saa kuitenkin määrätä varoituksen ja sakkoa.

Sotilaslakimiehen asiana on päättää, määrääkö hän itse kurinpitorangeaistuksen vai nostaako syytteen tuomioistuimessa. Kurinpito-ojennuksen voi määrätä alempikin sotilasesimies. Kurinpitorangeaistus voidaan saattaa seitsemässä vuorokaudessa tuomioistuimen tutkittavaksi. Kurinpito-ojennukseen voidaan hakea muutosta oikeudenkäyntipäälliköltä ja erityisiltä valituslautakunnilta.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto.

2.2.1. Hallituksen esitykset vuoden 1968 valtiopäiville.

Antaessaan eduskunnalle 23 päivänä helmikuuta 1968 esityksen uudeksi sotilasrikoslaki sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (n:o 15/1968 vp.) hallitus edellytti, että kurinpitorangeaistuksista tulisi säätää erityinen laki, jossa seikkaperäisesti järjestetään esimiehen valta kurinpitotoimin rangaista ja ojentaa sotilasrikoslain alaista henkilöä. Hallitus edellytti myös antaessaan 20 päivänä syyskuuta 1968 esityksen sotilastuomioistuinlaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (n:o 75/1968 vp.) sotilaallista kurinpitomenettelyä koskevan lain tulevan voimaan samanaikaisesti sotilasrikoslain ja sotilastuomioistuinlain kanssa.

Edellä mainittujen hallituksen esitysten eduskuntakäsittelyn yhteydessä toinen lakivaliokunta ehdotti lakiehdotukset hylättäviksi (mietinnöt n:o 1 ja 2/1969 vp.), koska se katsoi sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamisen lopulliseksi tavoitteeksi sotilastuomioistujien sisällyttämisen yleiseen rikoslakiin ja sotilasrikosasioiden siirtämisen yleisten alioikeuksien käsiteltäviksi. Valiokunta edellytti lisäksi, että sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamisen yhteydessä säädetään sotilaallista kurinpitomenettelyä koskeva laki. Hallitus peruutti 30 päivänä tammikuuta 1970 molemmat esitykset.

2.2.2. Sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistuksen jatkovalmistelu.

Asian jatkovalmistelua varten valtioneuvosto asetti 21 päivänä lokakuuta 1970 sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamiskomitean. Kyseisen komitean työhön liitetyen puolustusministeriö asetti 4 päivänä marraskuuta 1971 sotilaskurinpitotoimikunnan,

jonka tehtäväksi tuli valmistella ehdotus sotilaskurinpitoa koskevaksi lainsäädännöksi. Ehdotuksessa tuli järjestää esimiehen valta kurinpitotoimin rangaista ja ojentaa sotilasrikossäännösten alaista henkilöä. Kun tarkoituksena täten oli valmistella sotilasoikeudenkäyttöä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus, sotilaskurinpitotoimikunnan oli määrä suorittaa tehtävänsä tarpeellisilta osin yhteistoiminnassa mainitun komitean kanssa.

Sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamiskomitea laati ehdotukset laiksi rikoslain täydentämisestä sotilasrikoksia koskevalla säännöksillä sekä sotilasoikeudenkäyntilaki (komiteanmietintö 1972: A 18). Sotilaskurinpitotoimikunta laati puolestaan ehdotuksensa sotilaskurinpitolaiksi (komiteanmietintö 1973: 101).

2.2.3. Sotilaskurinpitotoimikunnan ehdotus.

Ehdotetun sotilaskurinpitolain soveltamisala määräytyi sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamiskomitean ehdottaman rikoslain 45 luvun säännösten mukaan. Komitean ehdottama sotilasoikeudenkäyntilaki rajasi myös osaltaan, mitkä asiat voitiin käsitellä kurinpitomenettelyssä.

Kurinpitorangeaistuksia olivat ehdotuksen mukaan aresti, kurinpitosakko, poistumiskielto ja varoitus. Aresti olisi suoritettu yksinäishuoneessa päävartiossa tai muussa vartioidussa paikassa, pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta. Kurinpitosakkona päivästä oli sadasviideskymmenesosa rangaistun kuukausipalkasta taikka päivärahaa vastaava määrä. Poistumiskielloilla tarkoitettiin kieltoa oleskella esimiehen luvatta kasarmi- tai muun majoitusrakenuksen, laivan taikka erikseen määrätyn oleskelupaikan ulkopuolella.

Kurinpitorangeaistuksia vähäisempiä kurinpitotojennuksia olivat poistumisrajoitus, ylimääräinen palvelus ja muistutus. Näitä olisi voitu käyttää vain kurinpitomenettelyssä. Poistumisrajoitus tarkoitti kieltoa esimiehen luvatta poistua kasarmi- tai muulta majoitusalueelta taikka niihin rinnastettavalta alueelta. Palkatulleen henkilöstölle sai rauhan aikana kurinpitotoimin määrätä vain kurinpitosakon, varoituksen tai muistutuksen.

Kurinpitoesimiehiä olivat ehdotuksen mukaan perusyksikön päällikkö ja hänen suoranaiset esimiehensä. Näiden kurinpitovalta oli porastettu virka-aseman mukaan. Perusyksikön

päällikkö sai määrätä kurinpito-ojennuksia ja lähinnä asevelvollisuuslain nojalla palveleville myös kurinpitorangeistuksia. Palkatulle henkilöstölle sai rauhan aikana kurinpitorangeistuksen määrätä yleensä vain joukko-osaston komentaja. Ennen kurinpitorangeistuksen määräämistä tai asian saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi oli asiassa hankittava sotilaslakimiehen lausunto, jollei siitä aiheutunut kohtuuton viivytystä asian käsittelylle.

Rikosprosessuaalisten pakkokeinojen lisäksi olisi ollut mahdollista suorittaa politiaoikeudellinen kiinniotto, etsintä ja tarkastus.

Vähintään joukko-osaston komentajan virka-asemassa oleva henkilö sai ehdotuksen mukaan kurinpitotoimin velvoittaa rikkomukseen syylliseksi todetun korvaamaan puolustuslaitokselle tai sen käytössä olevalle omaisuudelle aiheutuneen vähäisen vahingon.

Se, jolle kurinpitomenettelyssä oli määrätty kurinpitorangeistus tai joka oli velvoitettu suorittamaan vahingonkorvausta, sai ehdotetun sotilaskurinpitolain mukaan hakea päätökseen muutosta tekemällä siitä oikaisuvaatimuksen erityiselle oikaisu tuomarille, jona olisi toiminut sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevän alioikeuden lakimiesjäsen. Oikaisuvaatimus oli tehtävä kirjallisesti kahden vuorokauden kuluessa kurinpitoesimiehen päätöksen tiedoksisaattamisesta. Oikaisu tuomarin oli ratkaistava asia seitsemän vuorokauden kuluessa, ja päätökseen ei saanut hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Kurinpito-ojennuksesta ei saanut tehdä oikaisuvaatimusta.

Tuomioistuimen tuomitsema tai kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangeistus voitiin ehdotuksen mukaan panna täytäntöön palveluksen päättymisestä huolimatta. Jos arestirangaistuksen suorittaminen oli aloitettu ennen säännömukaista kotiuttamisajankohtaa, täytäntöönpano jatkui arestina. Jos muun kuin varoitukseen täytäntöönpano oli aloitettava vasta palveluksesta vapautumisen jälkeen, se pantiin täytäntöön kurinpitosakkoa vastaavana maksuna. Kurinpito-ojennuksen täytäntöönpano raukesi kotiuttamisen johdosta.

Lakiehdotus sisälsi myös sotavankeja koskevia säännöksiä.

2.2.4. Sotilaskurinpitotoimikunnan mietinnöstä annetut lausunnot.

Sotilaskurinpitotoimikunnan mietinnöstä pyydettiin lausunto oikeusministeriöltä, sisäasiain-

ministeriöltä, pääesikunnalta, Helsingin hovi-oikeudelta, alioikeuksien tuomarien yhdistyksiltä sekä puolustusvoimissa palvelevia eri henkilöstöryhmiä edustavilta järjestöiltä. Myös puolustuslaitoskomitea antoi mietinnöstä lausuntonsa. Puolustusministeriössä on lausunnoista laadittu yhdistelmä.

Lausunnoissa on pidetty erillistä sotilaskurinpitomenettelyä ja sotilaille kurinpitoasioissa määrättäviä erillisseuraamuksia nykyoloissa edelleenkin tarpeellisina. Samoin on pidetty tarpeellisena sen periaatteen säilyttämistä, että kurinpidollisten seuraamusten määräämisen tulee kuulua sotilasesimiehille. Useissa lausunnoissa on kiinnitetty huomiota perusyksikön päällikön keskeiseen asemaan käytännön kurinpidossa ja tämän aseman säilyttämisen välttämättömyyteen. Joissakin lausunnoissa taas on haluttu siirtää toimivaltaa etenkin ankarampien seuraamusten osalta joukko-osaston komentajalle. Perusyksikön vääpelistä nykyisin kuuluvan rajoitetun oennusvallan säilyttämisen tärkeyttä on tähdenntetty useissa lausunnoissa. Toimivalta arestin määräämisessä samoin kuin tämän rangaistuksen enimmäismäärästä on ilmennyt erilaisia käsityksiä. Sen sijaan ainoassakaan lausunnossa ei ole asetettu kyseenalaiseksi arestirangaistuksen säilyttämistä kurinpidollisena rangaistusseuraamuksena. Lähes poikkeuksetta on asetettu puoltamaan ehdotusta arestirangaistuksen suorittamisesta pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta. Poistumiskielto toimikunnan ehdottamana uutena kurinpitorangeistuksena on useissa lausunnoissa saanut osakseen arvostelua. Lähes kaikissa lausunnoissa on otettu kantaa ehdotettuun oikaisumenettelyjärjestelmään; pääosa lausunnon antajista on suhtautunut siihen kielteisesti. Eräissä lausunnoissa on oikaisumenettely kuitenkin haluttu ulottaa koskemaan myös kurinpito-ojennuksia.

Lausunnoissa esitettyjä näkökohtia ja huomautuksia on mahdollisuuksien mukaan pyritty ottamaan huomioon valmisteltaessa hallituksen esitystä. Sen perusrungon muodostaa kuitenkin sotilaskurinpitotoimikunnan edellä selostettu ehdotus.

2.2.5. Sotilaskurinpitolain valmistelun jatkotoimet.

Sotilaskurinpitoa koskevien säännösten uudistaminen liittyy osana sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistukseen, jonka muina osina ovat sotilasrikos- ja sotilasoikeudenkäyntilainsäädän-

nön uudistaminen. Näistä annetaan eduskunnalle erilliset esitykset. Kokonaisuudistusta valmisteltaessa puolustusministeriö ja oikeusministeriö ovat olleet yhteistoiminnassa keskenään.

Esitysehdotuksesta on pyydetty laintarkastuskunnan lausunto, joka annettiin 13 päivänä tammikuuta 1978 (Lausunto 1/78).

Sotilasrikoslainsäädännön uudistamista koskeneessa lausunnossa (1/1977) laintarkastuskunta oli käsitellyt myös sotilaskurinpitoa koskevia keskeisiä kysymyksiä ja tällöin muun muassa ehdottanut, että sotilaskurinpitolakiin sisällytettäisiin vain kurinpitoa koskevia säännöksiä. Rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevat säännökset olisi lausunnon mukaan sisällytettävä osaksi rikoslakiin ja osaksi rangaistusten täytäntöönpanosta annettuun asetukseen. Perusteluna oli erityisesti viitattu siihen, että sotilaallinen kurinpitomenettely ei ole sellaista rikoslainkäyttöä, jossa tuomiovaltaa käyttäisi hallinnollinen esimies, vaan erityistä hallinnon alaan kuuluvaa ja sen tarkoituksia palvelevaa ratkaisutoimintaa.

Esitysehdotuksesta sotilaskurinpitolaksi antamassaan lausunnossa laintarkastuskunta on viitannut lausuntoonsa (1/1977) ja korostanut sotilaallisen kurinpitomenettelyn erityisasemaa. Tekojen rikosoikeudellisen käsittelyn ja kurinpitomenettelyn keskinäinen suhde olisi edellä esitetyllä tavalla lainsäädännössä selkeästi järjestettävä. Sotilasoikeudenhoidossa käytettäviä pakkokeinoja koskevat säännökset olisi laintarkastuskunnan mukaan annettava erillisellä lailla.

Jäljempänä eri lukujen yhteydessä selostetaan laintarkastuskunnan lausunnossa esitettyjä huomautuksia lakiehdotusten yksityiskohdista.

Tätä esitystä valmisteltaessa on käynyt ilmeiseksi, että sotilaskurinpitomenettelyä ei puolustusvoimien erityisolosuhteista johtuen voida järjestää samoista lähtökohdista kuin virkamiehiin yleensä kohdistuvaa hallinnollista kurinpitoa. Vaikka niillä on useita yhtymäkohtia, esimerkiksi menettelyn raukeaminen palvelussuhteen päättyessä, sotilaskurinpito on eräs puolustusvoimien sisäinen hallintakeino. Nykyinen sotilaskurinpitoasetus koskee SRL:ssä rangaistaviksi säädettyjen tekojen käsittelyä yksinkertaistettua menettelyä käyttäen. Ehdotettaessa rikoslain täydentämistä sotilasrikoksia koskevalla säännöksillä onkin lähdetty siitä, että sotilaskurinpitomenettelyä voidaan pitää nopeutetun ja yksinkertaistetun rikosoikeuden-

käynnin yhtenä lajina. Tämän vuoksi ei sotilasoikeudenkäytön kokonaisuudistusta valmisteltaessa omaksutusta perusratkaisusta, jonka mukaan kurinpidollisia seuraamuksia koskevat säännökset sijoitetaan yhteen lakiin, sotilaskurinpitolakiin, ole ollut syytä luopua.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset.

3.1. Sotilaslakimiesten lisätarve.

Vuonna 1968 alulle pantua sotilaslakimiesjärjestelmää on voitu kehittää niin, että puolustusvoimissa on tällä hetkellä pää- ja sivutoimisia sotilaslakimiehen toimia. Näiden täyttämässä on kuitenkin ajoittain ollut vaikeuksia hakijoiden puutteen vuoksi. Päätoimisten sotilaslakimiesten toimipaikkana on sotilasläänin esikunta. Sotilaslakimiehet tulisivat edelleenkin toimimaan sotilasoikeudenkäynneissä syyttäjinä.

Asiantuntemuksen parantamiseksi sotilaskurinpitomenettelyssä on tarkoituksenmukaista käyttää hyväksi sotilaslakimiehiä. Tämä olisi omiaan lisäämään oikeusvarmuutta ja kurinpitomenettelyn kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Sotilaskurinpitolain voimaan tullessa sotilaslakimiesten tarve tulisi näin ollen jonkin verran lisääntymään.

3.2. Rikostutkijoiden lisätarve.

Sotilaskurinpitomenettelyn kehittäminen nykyistä tehokkaammaksi ja oikeusvarmuutta lisäävämmäksi edellyttää parannuksia myös esitutkinnassa. Sotilasrikoksia koskevista tutkintatoimenpiteistä tulisivat vastaamaan pääsääntöisesti näihin tehtäviin erikoiskoulutuksen saaneet henkilöt. Sotilaskurinpitolain voimaan saattamisen yhteydessä tulisi suurimpiin joukko-osastoihin perustaa erityisiä sotilastutkijan toimia ja irroittaa tutkintatehtäviin tarvittavan lisäkoulutuksen jälkeen puolustusvoimien muuta henkilökuntaa, esimerkiksi toimiupseereita.

3.3. Taloudelliset vaikutukset.

Sotilaskurinpitolainsäädännön toteuttaminen tulisi edellä esitetyn perusteella jossain määrin aiheuttamaan henkilöstön palkkaamiseen käytettävien varojen lisätarvetta siitäkin huolimatta, että sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistukseen kuuluvasta sota-oikeusjärjestelmän lakikauttamisesta säästytävät varat käytetään muun sotilasoikeudenhoidon kehittämiseen. Ehdotetulla sotilaskurinpitolailla ei tulisi olemaan muita taloudellisia vaikutuksia.

4. Luettelo esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista.

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen sotilaskurinpitolaiksi, joka jakautuu yhdeksään lukuun seuraavasti: yleisiä säännöksiä, kurinpitomenettelyn edellytykset, kurinpitoesimiehen toimivalta, pakkokeinot, kurinpitoasian käsittely, tarkastuspyyntömenettely ja kurinpitomenettelyn valvonta, täytäntöönpano, sota-aikaa koskevat poikkeussäännökset sekä erinäisiä säännöksiä. Lisäksi hallituksen esitykseen sisältyvät ehdotukset laeiksi rajavartiolaitoksesta annetun lain (5/75) ja suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain (276/64) muuttamisesta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.

1. Sotilaskurinpitolaki.

1 luku.

Yleisiä säännöksiä.

Lakiehdotuksen 1 luvussa ovat säännökset sotilaskurinpitolain soveltamisalasta sekä kurinpitorangeistuksista ja -ojennuksista. Lukuun on lisäksi sijoitettu eräitä yleissäännöksiä, jotka ovat nykyisin SRL:ssa ja joita kurinpitoesimiesten ohella tulisivat soveltamaan myös tuomioistuimet. Nämä säännökset koskevat muun muassa kurinpitoseuraamusten suhdetta sakko-rangeistukseen, seuraamusten vanhentumista sekä kurinpitoasian ratkaistun asian ottamista uudelleen käsiteltäväksi tuomioistuimessa. Säännöksiä viimeisteltäessä on otettu huomioon hallituksen esitys rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta (n:o 84/1980 vp.). Tässä luvussa ovat myös sotilasviran tai -toimen haltijoita varten tarvittavat erityissäännökset.

1 §. Pykälän mukaan voidaan sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettusta rikoksesta rikoslain 45 luvun alaiselle henkilölle oikeudenkäynnissä tuomita kurinpitorangeistus tai kurinpitomenettelyssä määrätä kurinpitorangeistus tai -ojennus. Viimeksi mainituista käytetään lakiehdotuksessa yhteisnimitystä kurinpitoseuraamuk-

set. Pykälästä käy siis selville se yleinen periaate, että sotilaskurinpitolakia voidaan soveltaa sekä sotilasoikeudenkäynnissä että puolustusvoimien sisäisessä kurinpitomenettelyssä. Sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuja rikoksia ovat RL 45 luvussa rangaistaviksi säädetty teot, eli niin sanotut varsinaiset sotilasrikokset sekä eräät muut rikoslaissa rangaistaviksi säädetty teot silloin, kun ne on kohdistettu puolustusvoimia tai toista sotilasta vastaan. Ne voidaan rinnastaa nykyisen SRL:n mukaisiin epävarsinaisiin sotilasrikoksiin.

Laintarkastuskunta on ehdottanut kurinpitotoimien käyttöalaa sotilasrikosten osalta vielä rajoitettavaksi siten, että kurinpitomenettelyyn ryhtymisen tulisi olla kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi tarkoituksenmukaista. Toisaalta laintarkastuskunta on ehdottanut menettelyn soveltamisalan laajennettavaksi koskemaan myös sellaista moitittavaa käyttäytymistä palveluksessa tai sen ulkopuolella, josta laissa ei ole rangaistusta säädetty. Koska tässä esityksessä on sovitettu yhteen sotilasrangeistussäännökset ja sotilaskurinpitomenettely, ei näitä laintarkastuskunnan muutosehdotuksia ole voittoa huomioon.

Henkilöllisessä suhteessa sotilaskurinpitolaki koskisi rauhan aikana yksinomaan sotilaita. Rikoslakiin ehdotetun uuden 45 luvun 1 §:n mukaan sotilaita olisivat puolustusvoimien so-

tilasviroissa ja -toimissa palvelevat, julkisoikeudellisen palvelussopimuksen perusteella puolustusvoimissa palvelevat, aseellisina tai aseettomina asevelvollisuuttaan suorittavat sekä ne, jotka palvelevat sotilasopetuslaitoksessa valmistukseen sotilasvirkaan tai -toimeen. Sotilaita olisivat lisäksi rajavartiolaitoksessa ja suomalaisessa valvontajoukossa sotilastehtävissä palvelevat henkilöt.

Laintarkastuskunta on ehdottanut sotilaskurinpitolain henkilöllistä soveltamisalaa laajennettavaksi. Niinpä sen ehdotuksen mukaan sotilaskurinpitosäännösten alaisia olisivat rauhan aikana voineet olla sotilaiden lisäksi myös puolustusvoimien muissa kuin sotilasviroissa ja -toimissa palvelevat sekä puolustusvoimien sotilaallisesti järjestetyissä joukoissa tai laitoksissa sitoumuksen tai työsuhteen perusteella palvelevat henkilöt. Koska sotilaskurinpitosäännösten soveltamisala on sidoksissa vastaaviin RL 45 luvun 1—3 §:n säännöksiin, ehdotukseen ei ole voitu sisällyttää mainittua laajennusta.

Kurinpitomenettelyä koskevien säännösten ajallinen sovellettavuus vastaisi RL:n sotilasarangaistussäännösten sovellettavuutta eli määräytyisi sen mukaan, milloin palvelus tai sitä vastaava olosuhde puolustusvoimissa alkaisi ja päättyisi. Sota-aikana, jolla tarkoitetaan sitä aikaa, jolloin valtakunta tai osa siitä on julistettu sotatilaan, olisi sotilaskurinpitolain soveltamisala RL 45 luvun tavoin laajempi.

2 §. Oikeudenkäynnissä ja kurinpitomenettelyssä käytettäviä kurinpitorangaistuksia koskeva perussäännös on tarkoitus sisällyttää RL 2 lukuun. Sotilaskurinpitolaki sisältäisi puolestaan kurinpitorangaistuksista tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentissa luetellaan kurinpitorangaistukset, joita olisivat aresti, kurinpitosakko ja varoitus.

Arestia eli lyhytaikaista vapauteen kohdistuvaa rangaistusmuotoa on katsottu edelleen tarvittavan sotilasarangaistusjärjestelmässämme. Myös laintarkastuskunta on yhtynyt tähän käsitykseen, mutta ehdottanut arestin täytäntöönpanotapaan kohdistuvia muutoksia. Näitä selostetaan erikseen jäljempänä täytäntöönpanosäännösten yhteydessä. Arestin käyttöön ei yleensä liity samanlaisia rangaistuksen kasautumisvaikutuksia ja leimautumista kuin esimerkiksi ehdottomaan vapausrangaistukseen. Kurinpidon vaatimukset sotaväessä edellyttä-

vät myös tehokkaan vapauteen kohdistuvan seuraamuksen käyttömahdollisuutta. Aresti, joka pannaan tavallisesti täytäntöön varuskunnan päävartiossa, on tehokas keino eristää rikkomuksen tehnyt joukosta. Toisaalta sotaväen olosuhteissa, joissa vapaus on tiettyssä määrin muutenkin rajoitettu, aresti ei muodostu niin voimakkaaksi vapaudenriistoksi kuin siviilissä tapahtuva vapauteen kohdistuvan seuraamuksen täytäntöönpano. Kun kurinpitomenettelyssä on käytettävissä riittävän tehokas seuraamus, vältytään vähäisissä tapauksissa tarpeettomilta oikeudenkäynneiltä. Arestin käyttömahdollisuuden puuttuessa jouduttaisiin enenevässä määrin turvautumaan lyhytaikaisiin vankeusrangaistuksiin, mitä ei kriminaalipoliittiselta kannalta voida pitää suotavana.

Kurinpitosakko olisi uusi seuraamus rangaistusjärjestelmässämme. Useissa maissa tunnetaan sotilaskurinpitoseuraamuksena varallisuuteen kohdistuva rangaistus. Ruotsissa sotilaskurinpitorangaistuksena käytetystä kurinpitosakosta on saatu hyviä kokemuksia. Suomessa sakkoa yleensä voidaan käyttää virkamiehiin kohdistuvana kurinpitorangaistuksena. Sotilasvirassa tai -toimessa samoin kuin suomalaisessa valvontajoukossa palvelevien osalta on esiintynyt tarvetta arestia korvaavan seuraamusmuodon käyttämiseen. Kurinpitosakko tulisikin olemaan pääsääntöisesti tällaiseen henkilöstöön kohdistuvaksi tarkoitettu, lähinnä sakkoon rinnastettava varallisuuteen kohdistuva rangaistus.

Ottaen huomioon varusmiesten taloudellinen asema ja toisaalta kurinpidon vaatimukset ei varallisuusrangaistus yleensä ole sovelias seuraamus varusmiespalvelustaan suorittavalle. Maksukyvyyn erilaisuudesta johtuu, että kurinpitosakko kohdistuisi lisäksi epätasaisesti eri varusmiehiin. Erikoistapauksissa saattaisi kurinpitosakon käyttämistä myös varusmiehiin kuitenkin pitää asianmukaisena vapauteen kohdistuvan kurinpitorangaistuksen korvaavana rangaistusmuotona. Näin on asian laita erityisesti silloin, kun varusmiehen kotiuttamisen ajankohta on lähellä. Kadetteihin ja kertausharjoituksissa palveleviin reserviläisiin kohdistettuna kurinpitosakon käyttäminen olisi sen sijaan sovelias seuraamus.

Kun varsinaista sakkorangaistusta on viime vuosina kehitetty tuntuvaasi varallisuus oikeudelliseksi rangaistukseksi, se ei sellaisenaan sovellu sotilaskurinpidon tarkoitukseen ja luon-

teeseen. Toisaalta on tarkoituksenmukaista, että kurinpidollisen sakon määräämisperusteet vastaavat sakon määräytymisperusteita tarpeellisin taloudellisin lievennyksin ja että nämä perusteet käyvät ilmi suoraan laista. Näihin näkökohtiin lintarkastuskunta on kiinnittänyt erityistä huomiota.

Pykälän 2 momentti koskee kurinpitorangeaistusten enimmäismääriä tuomioistuinkäsittelyssä. Arestia tuomittaisiin edelleen vähintään yksi ja enintään kolmekymmentä vuorokautta. Kurinpitosaakko tuomittaisiin päiväsaakkoina, vähintään yhdeltä ja enintään kolmeltäkymmeneltä päivältä. Tuomittaessa 5 §:n mukaisesti yhteinen kurinpitorangeaistus enimmäisrangaistus olisi arestia enintään neljäkymmentä vuorokautta ja kurinpitosaakkoa enintään neljältääkymmeneltä päivältä.

Pykälän 3 momentissa säädetään arestin ja kurinpitosaakon määrästä kurinpitomenettelyssä. Ehdotuksen mukaan arestia voitaisiin määrätä enintään kaksikymmentä vuorokautta. Tämä on kymmenen vuorokautta vähemmän kuin nykyisessä järjestelmässä. Rangaistusmaksimin alentaminen kurinpitomenettelyssä määrättävän arestin osalta on katsottu asialliseksi lähinnä oikeusturvasyistä. Kurinpitosaakon yläraja kurinpitomenettelyssä ehdotetaan säädettyväksi kahdeksikymmeneksi päiväksi.

Kurinpidollisen seuraamuksen tulisi olla määrättävissä nopeasti ja yksinkertaisesti ilman sakotettun maksukykyyn vaikuttavien eri seikkojen laajaa selvittelyä. Tämän vuoksi pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että kurinpitosaakon rahamäärä yhdeltä päivältä olisi yksi viidesosa sakotettavan kokonaispäivätulosta tai hänen päivärahansa suuruinen, jos sakotettavalla ei ole palkkatuloa.

3 §. Kurinpitorangeaistusten sijasta voidaan kurinpitomenettelyssä käyttää kurinpito-ojennuksia. Nämä seuraamukset ovat vain kurinpitoesimien, ei siis tuomioistuinten käytettävissä. Seuraamusten jaolla kurinpitorangeaistuksiin ja -ojennuksiin on katsottu olevan kurinpitokäytäntöä ohjaava merkitys. Ojennukset on tarkoitettu enemmän kasvattaviksi ja ohjaaviksi toimenpiteiksi kuin suoranaistuksiksi rangaistuksiksi. Tämän vuoksi seuraamusten jakaminen rangaistuksiin ja ojennuksiin on perusteltua, vaikka niiden määräämisessä noudatettaisiinkin mahdollisimman pitkälle samanlaista menettelyä.

Kurinpito-ojennus on kurinpitorangeaistusta lievämpi seuraamus, jota on tarkoitus käyttää

silloin, kun asianomainen on syyllistynyt lievään kuririkkomukseen. Pykälän 1 momentissa luetellaan kurinpito-ojennukset, joita esityksen mukaan ovat poistumiskielto, ylimääräinen palvelus ja muistutus. Nämä kurinpitoseuraamukset on säilytetty nykyisen järjestelmän mukaisina.

Pykälän 2 momentin mukaan poistumiskieltoa voitaisiin määrätä vähintään yksi ja enintään kaksikymmentä vuorokautta sekä ylimääräistä palvelusta vähintään yksi ja enintään viisi kertaa. Poistumiskiellon yläraja on nykyisin neljä viikkoa ja ylimääräisen palveluksen kahdeksan kertaa. Enimmäismäärien alentaminen verrattuna nyt voimassa olevaan järjestelmään on katsottu aiheelliseksi huomioon ottaen puheena oleville seuraamuksille ajateltu asevelvollisen ojentamiseen tähtäävä tarkoitus.

Kurinpito-ojennusten täytäntöönpanoa käsitellään jäljempänä 45 §:n yhteydessä.

4 §. Nykyinen periaate sakon ja kurinpitorangeaistuksen vaihtoehtoisuudesta esitetään säilytettäväksi. Milloin sotilasrikoksesta on säädetty kurinpitorangeaistus, tuomioistuin voi harkintansa mukaan tuomita tämän asemesta sakkoa. Jos sovellettavassa rangaistussäännöksessä ei ole säädetty kurinpitoseuraamusta, voidaan sakkorangeaistuksen asemesta käyttää joko kurinpitorangeaistusta tai -ojennusta. Säännös vastaa SRL 17 §:ää.

Kurinpitoseuraamusten luonteen vuoksi ei kurinpitorangeaistusta saisi tuomita ehdollisesti eikä myöskään kurinpitomenettelyssä määrätä ehdollista seuraamusta. SRL 29 §:n 3 momentissa on vastaava arestia ja varoitusta koskeva säännös.

5 §. Nykyisen SRL 41 §:n mukaan arestirangaistusta ei yhdistetä määräaikaiseen vankeusrangaistukseen eikä toiseen arestirangaistukseen. Edellä mainittuun hallituksen esitykseen n:o 84/1980 vp. sisältyy ehdotus sanotun lainkohdan muuttamisesta siten, että arestirangaistuksesta ja määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta ei muodostettaisi uuden RL 7 luvun tarkoittamaa yhteistä rangaistusta. Kahdesta tai useammasta rikoksesta ei myöskään tuomittaisi yhteistä arestirangaistusta.

Määräaikainen vankeusrangaistus toisaalta sekä kurinpitorangeaistuksena tuomittava aresti toisaalta eroavat varsin paljon toisistaan. RL 7 luvun mukaan voidaan sotilasoikeudenkäynnissä tuomita yhteinen vankeusrangaistus ja yhteinen sakkorangeaistus. Varsinkin siinä tapauksessa,

että jostakin rikoksesta tuomittava vankeusrangaistus määrätään ehdolliseksi, olisi asianmukaista, että muista rikkomuksista voitaisiin määrätä täytäntöönpantava arestirangaistus tai kurinpitosakko. Tämä vastaisi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/76) 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua oheissakkoa.

Rikosten yhtymistä koskeva uudistus rakentuu ns. yhtenäisrangaistusperiaatteelle. Sen johdonmukainen toteuttaminen vaatii, että eri seuraamuslajien käyttö olisi mahdollisimman samanlaista. Yhteinen sakkorangaistus tulee kysymykseen silloin, kun syytetty olisi samalla kertaa tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen. Vastaavaa järjestelyä ehdotetaan sovellettavaksi myös kurinpitorangeistuksia tuomittaessa. Nykyisen SKA 29 §:n mukaan on kurinpitomenettelyssä määrätty samalla kertaa käsiteltävistä kiririkkomuksista vain yksi seuraamus, mutta rikkomusten lukumäärää pidetty samalla raskauttavana seikkana.

Edellä olevan perusteella ehdotetaan pykälän 1 momentissa, että kurinpitorangeistuksesta tai -ojennuksesta toisaalta ja määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tai sakosta toisaalta ei muodostettaisi yhteistä rangaistusta. Yleisen periaatteen mukaan elinkautinen vankeusrangaistus käsittäisi kaikki sotilaille tuomitut tai määrättyt kurinpitorangeistukset. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että milloin syytetty olisi samalla kertaa tuomioistuimen harkinnan mukaan tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta kurinpitorangeistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen kurinpitorangeistukseen. Sen enimmäismäärät ovat arestin osalta neljäkymmentä vuorokautta ja kurinpitosakkoa neljältäkymmeneltä päivältä.

Pykälän 3 momentin mukaan samasta rikoksesta tai samanaikaisesti kurinpitoesimiehen käsiteltävistä rikoksista on määrättävä vain yksi kurinpitorangeistus tai -ojennus. Tällaista menettelyä puoltaa kurinpitoseuraamusten erikoisluonne. Enimmäisrangaistukset olisivat tällöin arestia enintään kaksikymmentä vuorokautta ja kurinpitosakkoa enintään kahdeltäkymmeneltä päivältä, seuraamukset kurinpitoesimiehen toimivallan mukaan porrastettuina. Asetuksella on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä kurinpitorangeistusten ja -ojennusten lajin ja määrän harkinnassa noudatettavista periaatteista.

6 §. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevia säännöksiä sovellettaessa rinnastetaan kurinpitorangeistus ja -ojennus sakkoon. Rikoslain 8 luvun 1 §:n mukaan lyhin vanhentumis-

aika rikoksen syytteenpanoon on kaksi vuotta. Tämä koskee rikoksia, joista ankarin rangaistus on enintään yksi vuosi vankeutta tai sakko. Oikeus panna syytteen RL 45 luvussa tarkoitettu rikos, josta ei ole säädetty muuta seuraamusta kuin kurinpitorangeistus, raukeaa siten kahden vuoden kuluttua teon tapahtumisesta. Kun otetaan huomioon kurinpitomenettelyn tarkoitus, voidaan kuitenkin pitää kohtuullisena, että kurinpitomenettelyn vireilepanon vanhentumisaika on lyhyempi. Tässä suhteessa on esityksessä pidetty vuoden määräaika riittävänä. Lainvoimaisen kurinpitorangeistuksen täytäntöönpano taas raukeaa RL 8 luvun 11 §:n mukaan viidessä vuodessa siitä päivästä, jolloin rangaistus tuomittiin tai määrättiin. Lakiehdotuksen 45 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että kurinpito-ojennuksen täytäntöönpano raukeaisi ojennetun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua ojennuksen määräämisestä.

7 §. Kurinpitomenettelyn luonteen vuoksi pidetään edelleenkin tarkoituksenmukaisena, että asia, joka on ratkaistu kurinpitomenettelyssä, voidaan uudelleen ottaa käsiteltäväksi tuomioistuimessa, jos rikoksen laatu sitä vaatii tai siihen muuten on erityistä syytä. Sitä vastoin asiaa, joka on vireillä tai ratkaistu tuomioistuimessa, ei enää voitaisi käsitellä kurinpitomenettelyssä.

8 §. Pykälän 1 momentti koskee kurinpitoseuraamuksesta tehtävää vähennystä silloin, kun henkilö on ennen asian ratkaisemista ollut rikoksen johdosta vapautensa menettäneenä. On asianmukaista, että tällainen vapaudenmenetys myös kurinpitomenettelyssä otetaan huomioon kohtuullisena vähennyksenä tai teon tätenä rangaistuksena siten kuin RL 3 luvun 11 §:ssä on säädetty.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jolloin RL 45 luvun alaiselle henkilölle on kurinpitomenettelyssä määrätty rangaistus tai ojennus, jonka hän on suorittanut, ja asia sen jälkeen tulee käsiteltäväksi tuomioistuimessa, jossa hänet tuomitaan samasta rikoksesta rangaistukseen. Tällöin on aikaisemmin suoritettu kurinpitorangeistus tai -ojennus otettava vähennyksenä huomioon. SRL 34 §:n 2 momentissa on vastaava säännös.

9 §. Pykälän 1 momentti sisältää säännöksen, jonka mukaan sotilasvirassa tai -toimessa palvelevalle sekä värvätylle saadaan rauhan aikana kurinpitomenettelyssä määrätä vain kurin-

pitosakkoa ja antaa varoitus tai muistutus. On myös asianmukaista, että sama rajoitus koskee naispuolisia henkilöitä.

Oikeudenkäynnissä voidaan sotilaille tuomita kaikkia kurinpitorangeistuksia. Kurinpitomenettelyssä on kuitenkin mahdollista poiketa tästä periaatteesta, koska sotilasvirassa ja -toimessa palvelevat ovat virkamiehiä ja näin ollen eri asemassa kuin varusmiehet, joiden palvelussuhde perustuu asevelvollisuuslakiin (452/50). Viran- ja toimenhaltijat voidaan vapauttaa virastaan tai toimestaan, kun yleinen etu sitä vaatii tai syytä siihen on. Näin ollen ei ole tarpeellista eikä tarkoituksenmukaista käyttää kurinpitomenettelyssä samoja kurinpitoseuraamuksia asevelvollisiin ja palkattuun henkilöstöön. Tämä periaate on omaksuttu jo nykyisessä kurinpitajärjestelmässä.

Puolustusvoimien siviilivirkamiehiin ei sovellettaisi rauhan aikana sotilasarangeistussäännöksiä eikä näin ollen myöskään sotilaskurinpitolakia. Tällaisiin virkamiehiin voitaisiin rauhan aikana käyttää yleistä virkamiehiä koskevaa kurinpitomenettelyä, mitä koskeva säännös tulaa sisällyttämään asetukseen puolustusvoimista (274/75).

Pykälän 2 momentin mukaan voidaan sotilasvirkaan tai -toimeen koulutettavalle oppilaalle määrätä kaikkia lakiehdotuksessa tarkoitettuja kurinpitoseuraamuksia. Tällaista mahdollisuutta vaativat monet käytännölliset, opiskeluolosuhteisiin liittyvät syyt, kuten joukkomajoitus kasarmiolosuhteissa. Säännös koskisi sotilasvirkaan tai -toimeen tapahtuvan koulutuksen peruskoulutusvaihetta, esimerkiksi kadettikoulussa ja päällystööpistossa. Sitä vastoin jatkokoulutuksessa olevaa sotilasviran tai -toimen haltijaa koskisivat pykälän 1 momentissa tarkoitettut rajoitukset.

2 luku.

Kurinpitomenettelyn edellytykset.

10 §. Pykälän 1 momentissa on yleissäännös kurinpitomenettelyn edellytyksistä. Sotilaskurinpitomenettelyssä ei sen luonteen vuoksi pitäisi käsitellä epäselviä asioita. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi, että asian saa käsitellä kurinpitomenettelyssä vain milloin epäilty on myöntänyt syyllisyytensä tai hänen syyllistymisensä rikokseen muuten on selvä. Asiallisesti vastaava säännös on SKA 7 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa luetellaan ne tapaukset, jolloin asiaa ei saa käsitellä kurinpitomenettelyssä huolimatta siitä, että edellisessä momentissa säädetyt edellytykset ovat olemassa. Ehdotus noudattelee samoja periaatteita kuin SKA.

Sotilasviranomaisten kurinpitovalta voi kohdistua ainoastaan puolustusvoimissa palveleviin. Tästä syystä ehdotetaan, ettei asiaa saisi enää käsitellä kurinpitomenettelyssä, jos rikoksen tehnyt ei enää ole RL 45 luvun alainen. Tällaisen henkilön tekemiä sotilasrikoksia koskevat asiat olisi näin ollen käsiteltävä tuomioistuimissa.

Lainsäädäntömme mukaan asianomistajalla on itsenäinen syyteoikeus rikosasioissa. Tästä syystä asiaa ei saa käsitellä kurinpitomenettelyssä, jos asianomistaja niin vaatii. Esityksessä on edellä mainitusta syystä omaksuttu tämä kanta, vaikka laintarkastuskunnan lausunnossa on katsottu, että asianomistajan vaateiden ei tulisi vaikuttaa kurinpitomenettelyn edellytyksiin.

Lähinnä oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvistä tarkoituksenmukaisuussyistä ehdotetaan säädettäväksi, ettei rikosta saisi käsitellä kurinpitomenettelyssä, jos useista rikoksista jostakin on nostettava syyte tuomioistuimessa ja rikoksilla on yhteyttä keskenään. Vastaavasti kurinpitomenettelyä ei saisi käyttää, jos samaan rikokseen osallisista jotakuta on syytettävä tuomioistuimessa eikä asian ratkaisemista erillisenä ole pidettävä tarkoituksenmukaisena. Kurinpitomenettely ei myöskään olisi mahdollinen, jos rikoksella on aiheutettu vahinkoa eikä vahinkoa ole korvattu tai kirjallisesti sitouduttu korvaamaan taikka asianomistaja ole kirjallisesti luopunut vaatimasta korvausta. Laintarkastuskunta on katsonut, ettei vahingonkorvauksen suorittamista tai siitä sopimista olisi syytä säätää kurinpitomenettelyn edellytykseksi. Käytännöllisistä syistä on päädytty esityksen mukaiseen ratkaisuun, joka ei merkitse muutosta nykyiseen SKA:een perustuvaan käytäntöön.

Ehdotuksen mukaan vahingonkorvausta ei voitaisi käsitellä kurinpitomenettelyn yhteydessä. Koska toisaalta ei kuitenkaan ole asiallista eikä tarkoituksenmukaista saattaa vahingonkorvausasiaa aina tuomioistuimen käsiteltäväksi, olisi pyrittävä luomaan menettely, joka tekisi mahdolliseksi täytäntöönpanokelpoisen hallintopäätöksen tekemisen vahingonkorvausasiassa kurinpitomenettelystä riippumatta.

3 luku.

Kurinpitoesimiehen toimivalta.

Sotilasorganisaation ja sotilaskurinpitomenettelyn luonteen ja tarkoituksien johdosta on tarpeellista säilyttää kurinpitovalta sotilasesimiehillä. Kurinpidollinen toimivalta muodostaa olennaisen osan esimiehen keinoista alaistensa hallinnassa ja siten osaltaan takaa kurin ja järjestyksen. Esimiehen kurinpitovalta kuuluu oleellisesti armeijan käskyvaltajärjestelmään ja siihen liittyvään vastuuseen joukon toimintakyvystä. Puolustusvoimien tehokkaalle toiminnalle on välttämätöntä, että kuririkkomus voidaan käsitellä välittömästi. Tämä on mahdollista vain, jos esimiehille on annettu tarvittava kurinpitovalta.

Yleensä eri maiden sotilaskurinpitojärjestelmissä on esimiehille annettu kurinpitovalta. Tästä on vain joitakin poikkeuksia. Meillä esimieskeskeinen kurinpitojärjestelmä on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi ja täyttänyt sille asetetut vaatimukset myös kriittisissä olosuhteissa. Käytännössä ei ole ilmennyt tarvetta ryhtyä muuttamaan vallitsevaa kurinpitojärjestelmää.

11 §. Pykälän 1 momenttiin sisältyy määritelmä kurinpitoesimiehestä.

Pykälän 2 momentissa luetellaan kurinpitoesimiehet, joita olisivat perusyksikön päällikkö ja hänen suoranaiset esimiehensä. Perusyksikön päällikkö vastaa yksikkönsä koulutuksesta ja toiminnasta ja näin ollen myös sen kurista. Käytännössä perusyksikön päällikkö onkin ollut keskeinen kurinpitoesimies. Vaatimus kurinpitovallan käytön yhdenmukaisuudesta edellyttää kurinpitovallan keskittämistä perusyksikön päällikölle.

Perusyksikön vääpelillä on nykyisessä kurinpitojärjestelmässä rajoitettu valta määrätä lievimpiä kurinpito-ohjenuksia. Kun otetaan huomioon perusyksikön vääpelin asema joukon sisäjärjestyksen kouluttajana ja vaalijana, mainittu rajoitettu kurinpitovalta ehdotetaan säilytettäväksi. Perusyksikön vääpeli olisi näin ollen myös lakiehdotuksessa tarkoitettu kurinpitoesimies.

Pykälän 3 momentti rajaisi kurinpitoesimiehen kurinpitovallan alaisiksi ne alaiset, joiden suoranainen esimies hän on.

12 §. Pykälän 1 momentista käy ilmi, että joukko-osaston komentajan virka-asemassa oleva

esimies eli prikaatin, rykmentin ja erillisen pataljoonan komentaja sekä näitä vastaavat esimiehet meri- ja ilmavoimissa, ovat toimivaltaporastuksessa ensimmäisiä kurinpitoesimiehiä, joille ehdotuksen mukaan on annettu oikeus määrätä kurinpitorangaistus siinä laajuudessa kuin sitä kurinpitomenettelyssä yleensä saa käyttää. Joukko-osaston komentajan kurinpitovallan alaisia olisivat sekä palkattu henkilökunta 9 §:ssä säädettyin rajoituksin että asevelvollisina palvelevat.

Joukko-osaston komentajan tehtäviin kuuluisi ehdotuksen mukaan myös valvoa ja ohjata kurinpitovallan käyttöä. Kun joukko-osaston komentaja lisäksi päättää sotilasoikeudenkäyntiasian vireillepanosta tuomioistuimessa, hän on varsin keskeisessä asemassa joukko-osaston sotilasoikeudenhoidossa.

Kurinpitoasioiden suuren lukumäärän ja rikkomusten erilaisuuden vuoksi on tarkoituksenmukaista antaa toimivaltaa porrastettuna erasteisille kurinpitoesimiehille. Lievät rikkomukset on välittömästi joukon kanssa tekemisissä olevan esimiehenkin voitava käsitellä, mutta vakavien rikkomusten ollessa kysymyksessä ratkaisijan on oltava riittävän etäällä tapauksesta. Tämän vuoksi olisi myös joukkoyksikön eli pataljoonan ja sitä vastaavan muun joukon komentajalla sekä perusyksikön päälliköllä oltava rajoitettu rankaisuvalta. Pykälän 2 momentin mukaan nämä esimiehet voisivat määrätä asevelvollisena palveleville varoituksen sekä arestia, joukkoyksikön komentaja enintään kymmenen vuorokautta ja perusyksikön päällikkö enintään viisi vuorokautta. Näin ollen ehdotuksessa on joukkoyksikön komentajan ja perusyksikön päällikön oikeus määrätä arestia säilytetty nykyisen järjestelmän mukaisena.

13 §. Kurinpitorangaistusta lievemman seuraamuksen eli kurinpito-ohjenuksen saisi ehdotuksen mukaan määrätä jokainen kurinpitoesimies, kuitenkin sellaisin rajoituksin, että perusyksikön päällikkö ei voisi määrätä poistumiskieltoa enempää kuin kymmenen vuorokautta. Perusyksikön vääpelin rajoitettu kurinpitovalta käsittäisi vain oikeuden määrätä asevelvollisina palveleville muistutus ja ylimääräistä palvelusta enintään kolme kertaa.

14 §. Puolustusvoimien kokoonpanoon kuuluu maavoimien joukkojen lisäksi muun muassa pääesikunta, merivoimat, ilmavoimat, sotilasopetuslaitoksia, erinäisiä sotilaslaitoksia ja varikoita. Kun laissa ei ole mahdollista, eikä ase-

tuksessakaan tarkoituksenmukaista, luetella puolustusvoimien erilaisissa tehtävissä toimivia esimiehiä, ehdotetaan pääesikunnalle annettavaksi tällaisissa tapauksissa oikeus määrätä laissa lueteltuihin esimiehiin rinnastettavat kurinpitoesimiehet. Vastaava järjestely on myös SKA:n mukaan mahdollista.

Pääesikunta voisi lisäksi antaa joukko-osaston komentajaa ylempien kurinpitoesimiesten keskinäisestä kurinpidollisesta toimivallasta heidän hallinnollisesta ja sotilaallisesta toimivallastaan poikkeavia määräyksiä. Tämä on tarpeellista sen vuoksi, että kurinpitomenettelyn valvonta erikoistapauksissa voitaisiin järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla.

4 luku.

Pakkokeinot.

Tämän luvun säännökset koskevat sekä kurinpitomenettelyn että sotilasoikeudenkäynnin vaatimia pakkokeinoja. Niitä voitaisiin käyttää sellaisten rikosten yhteydessä, joita tarkoitetaan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä.

Laintarkastuskunnan käsityksen mukaan sotilaskurinpitolakiin tulisi ottaa vain kurinpittoa koskevia säännöksiä. Tähän perustuen laintarkastuskunta on ehdottanut säädettäväksi erillisen lain sotilasoikeudenhoidossa käytettävistä pakkokeinoista. Hallituksen esitys rakentuu kuitenkin yleisperusteluissa esitetyn kokonaisratkaisun pohjalle. Kun pakkokeinojen käyttämisestä koskevat säännökset olennaisesti liittyvät kurinpitomenettelyyn muodostaen yhdessä selvän asiakokonaisuuden, esityksessä on katsottu tarpeelliseksi sisällyttää mainitut pakkokeinosäännökset, jotka osaksi koskevat myös sotilasoikeudenkäyntiä, omana lukunaan sotilaskurinpitolakiin. Tällöin voidaan oikeudenkäyntilakeihin sisältyvät, sotilaiden vangitsemista koskevat säännökset tarpeettomina kumota.

15 §. Tärkeimmät yleiset säännökset kiinnittamisesta, pidättämisestä ja vangitsemisesta sisältyvät lain luonteiseen rikoslain voimaantamisesta annettuun asetukseen (jäljempänä RVA) sekä keskeisimmät määräykset esineeseen kohdistuvista pakkokeinoista lakiin takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa (260/59). Näitä säännöksiä, jotka koskevat muun ohella pakkokeinojen laatua, niiden käytön edellytyksiä sekä toimivaltakysymyksiä, on tarpeen soveltaa myös sotilasoikeudenkäyntiasioissa. Tätä

tarkoittava säännös sisältyy lakiehdotuksen 15 §:ään.

Kun sotilasrikosten luonne ja muun muassa varusmiespalvelukseen liittyvät erikoisolosuhteet saattavat vaatia pakkokeinoihin turvautumista sellaisissakin tapauksissa, joita yleisen lain säännökset eivät koske, on puolustusvoimien toimintaedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä sisällyttää lakiin pakkokeinoja koskevia erityissäännöksiä.

16 §. Viitaten edellisen pykälän perusteluihin sekä kurin ja järjestyksen säilymisen välttämättömyyteen puolustusvoimien toimintaedellytysten perustana ehdotetaan, että henkilöön kohdistuvia pakkokeinoja voidaan rikoksen laadusta riippumatta käyttää silloin, kun kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen tai palauttaminen sitä vaatii. Tällöin asianomainen voidaan ottaa kiinni ja pidättää sekä, jos siihen on erityisen painavia syitä, myös vangita. Esitutinnan, kurinpitomenettelyn ja oikeudenkäynnin aikana asianomainen saattaa näet käyttäytymisellään vaikuttaa niin vahingollisesti joukossa, että hänet olisi voitava eristää. Pykälän tarkoittamat pakkokeinot olisivat säädettyjen edellytysten vallitessa sekä sotilasett poliisiviranomaisten käytettävissä. On kuitenkin huomattava, että pakkokeinojen käyttö on tässä pykälässä rajoitettu koskemaan vain sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta tavattua tai todennäköisin syin epäiltyä RL 45 luvun alaista henkilöä.

17 §. Poliisiviranomaiset ylläpitävät yleistä järjestystä ja turvallisuutta yhteiskunnassa. Kun sotilasesimiehet ovat vastuussa järjestyksen ja turvallisuuden säilymisestä puolustusvoimissa, tulisi heillä olla samanlaisia valtuuksia sotilasiin nähden kuin poliisilla kansalaisiin nähden yleensä.

Tämän vuoksi lakiehdotukseen on sisällytetty sotatuomioistuimista ja oikeudenkäynnistä niissä annetun lain (93/20, jäljempänä STL) 43 §:n 2 momenttia vastaava säännös lyhytaikaisesta politiaoikeudellisesta vapaudenriistosta. Tällainen oikeus ehdotetaan annettavaksi niitä tapauksia varten, jolloin ehdotetun uuden RL 45 luvun alaisen henkilön lausumista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyneen rikokseen. Samoin olisi kiinniottaminen mahdollista, jos asianomainen kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja taikka jos hän antaa henkilöllisyydestään ilmeisesti virheellisen tiedon.

Pykälässä tarkoitettut kiinniottamisen edellytykset vastaavat asiallisesti poliisilain (84/66) poliisimiehelle myöntämän kiinniotto-oikeuden edellytyksiä. Siten edellytetään, että myös sotilasesimiehiin, heidän käyttäessään sotilaisiin kohdistuvia pakkokeinoja, sovelletaan poliisilain 12 §:n mukaisia periaatteita ja toimintaohjeita muun muassa pakkokeinojen käyttämisen rajoittamisesta vain siihen, mikä on tarpeen tarkoituksen saavuttamiseksi tai virkatehtävän toimittamiseksi.

18 §. Pykälä sisältää luettelon niistä sotilasesimiehistä, jotka saivat suorittaa tai suorittuttaa kiinniottamisen. Kiinniottaminen merkitsee sitä, että rikoksesta tavatulta tai siihen syylliseksi epäillyltä riistetään vapaus, kunnes kiinniottamista seuraavassa kuulustelussa ratkaistaan, onko pidättämiseen aihetta vai päästetäänkö kiinni otettu vapaaksi. Kiinniottamiseen yleisen lain mukaan oikeutettuja ovat poliisimiehet. Samoin saa kiinniottamisen suorittaa se, jolla on pidättämisvalta. Oikeus kiinniottamiseen on jokaisella kansalaisella silloin, kun hän tapaa verekseltä tai pakenemassa henkilön, joka on tehnyt rikoksen, josta saattaa seurata vankeutta.

Ehdotetun säännöksen mukaan kiinniottamisen saa suorittaa tai suorittuttaa sotilasvirassa tai -toimessa palveleva kiinniotettavan esimies. Aikaisemman käytännön mukaisesti on kiinniottamisoikeus ehdotettu annettavaksi myös vartio-, päiväystyö- tai poliisitehtävää suorittavalle sotilaille. Kiinniottamiseen oikeutettu tulisi olemaan lisäksi sotilaalliseen turvaamis- tai järjestystehtävään määrätyn sotilasosaston päällikkö. Kiinniottamisoikeus olisi myös 19 §:n nojalla pidättämiseen oikeutetulla esimiehellä.

Kiinniottamiseen olisivat yleensä oikeutettuja vain sotilasvirassa ja -toimessa palvelevat henkilöt, koska heillä on virkavastuu. Asevelvollisuuslain nojalla palvelevilla olisi kiinniotto-oikeus vain erityisolosuhteissa ja -tehtävissä, joiden luonne sitä välttämättä vaatii, kuten vartio- ja päiväystyötehtävissä.

19 §. Tässä pykälässä on lueteltu pidättämiseen oikeutetut sotilasesimiehet ja -viranomaiset. Myös poliisilla on pidättämisoikeus sotilasoikeudenkäyntiasioissa silloin, kun se suorittaa asiassa esitutkinnan.

Alimpana pidättämiseen oikeutettuna sotilasviranomaisena tulisi ehdotetun säännöksen mukaan olemaan komppanian, patterin tai muun perusyksikön päällikkö, jolla jo voimassa olevien säännösten mukaan on käytännössä kat-

sottu olevan oikeus pidättää rikoksesta epäilty alaisensa kuulusteluja varten. Perusyksikön päällikkö vastaa yksikkönsä kurista ja toimintavalmiudesta. Tässä tarkoituksessa hän on rikkomuksen tapahduttua velvollinen ryhtymään asian vaatimiin toimiin. Yksikön päälliköllä on velvollisuus toimittaa tutkimuksia yksikössään tapahtuneiden rikosten selvittämiseksi. Hänen tehtävänsä ovat siten sen laatuksia, että niiden asianmukaiseksi hoitamiseksi on tarpeen antaa hänelle pidättämisoikeus.

Sotilaallisten käskyvaltasuhteiden mukaisesti pidättämisoikeus kuuluisi ehdotuksen mukaan myös perusyksikön päällikköä ylemmille kurinpitoesimiehille, lähinnä joukkoyksikön ja joukko-osaston komentajalle.

Varuskunnan päällikön ja komendantin tehtävänä on muun muassa valvoa sotilaallista järjestystä ja kuria varuskunnassa sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin järjestyksen palauttamiseksi ja syyllisen rankaisemiseksi. Käytännön syistä on välttämätöntä, että varuskunnassa on pidättämispäätöksen tekemiseen oikeutettuja viranomaisia sen tapauksen varalta, että henkilö on rikoksen johdosta otettu kiinni oman varuskuntansa ulkopuolella, jolloin yhteyden saanti asianomaiseen perusyksikön päällikköön käytävissä olevan ajan puitteissa saattaa olla epävarmaa. Näistä syistä on tarpeen antaa pidättämisoikeus varuskunnan päällikölle ja komendantille.

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annettuun asetukseen (18/67) viitaten ehdotetaan lisäksi, että pidättämispäätöksen olisi oikeutettu tekemään pääesikunnan sen osaston tai muun toimielimen päällikkö, jolle kuuluu puolustusvoimissa tapahtuneiden rikosten tutkinta. Samoin olisi pidättämisoikeus annettava sotilaspoliisitehtävässä toimivalle upseerille. Kaikilla nyt käsiteltävänä olevassa pykälässä mainituilla esimiehillä ja viranomaisilla on myös kiinniotto-oikeus.

20 §. Voimassa oleva laki (STL) ei sisällä suoranaisia säännöksiä siitä, kenellä sotilaskäytännöllä on oikeus päättää vangitsemisesta. Käytännössä vangitsemisoikeuden on katsottu kuuluvan joukko-osaston komentajalle. Kun joukko-osaston komentajalla on keskeinen asema sotilasoikeudenhoitoa koskevilla asioissa, on katsottu tarpeelliseksi ehdottaa laissa säädettäväksi, että hänellä olisi vangitsemisoikeus. Lisäksi kuuluu vangitsemisoikeus RVA 22 §:n mukaan muun muassa viralliselle syyttäjälle.

21 §. On tarkoituksenmukaista, että sotilas-oikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen johdosta kiinniotettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään ensi sijassa puolustusvoimien tiloissa, päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisten valvonnan alaisena. Säännös ei estä tarpeen vaatiessa säilyttämästä rikoksesta epäiltyä yleisessä vankilassa tai muussa yleisessä säilytyspaikassa. Pidätettyjen käsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava tutkintavankeudesta annetun lain (615/74) säännöksiä.

22 §. Pykälän 1 momentin mukaan kiinniottamisesta olisi viipymättä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle esimiehelle. Käytännössä ilmoitus varusmiehen tai muun asevelvollisen pidättämisestä tehtäisiin ensi sijassa asianomaisen perusyksikön päällikölle.

Pykälän 2 momentti koskee kiinniottamisen kestoaikaa, joka on enintään 24 tuntia. Säännöstä sovellettaisiin sekä rikoksen johdosta että politiaoikeudellisista syistä kiinniotettuun henkilöön. Ehdotuksen mukaan henkilö olisi päästettävä vapaaksi viipymättä sen jälkeen, kun kuulustelu on päätynyt tai kiinniottamisen muu peruste on lakannut. Toisena vaihtoehtona on asianomaisen pidättäminen, jonka on tapahduttava kuulustelun jälkeen ja viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottohetkestä.

23 §. Pykälän 1 momentin mukaan pidättämisestä olisi viivytyksettä ilmoitettava vangitsemiseen oikeutetulle viranomaiselle.

Pykälän 2 momentti sisältää säännöksen pidätysajasta. Se olisi saman pituinen kuin RVA 23 §:ssä on säädetty eli kolme vuorokautta. Ehdotuksen mukaan henkilö olisi päästettävä vapaaksi viipymättä sen jälkeen kun pidättämisen laillisia edellytyksiä ei enää ole, kuitenkin viimeistään kolmen vuorokauden kuluessa kiinniottohetkestä. Pidätysaika on tarkoitettu rikoksen tutkimista ja kurinpitoasian käsitteilyä varten. Sen ajan puitteissa tulisivat ratkaistaviksi asiassa vaadittavat jatkotoimenpiteet, joita asian laadusta riippuen olisivat joko henkilön vangitseminen tai hänen vapauttamisensa välittömästi tutkinnan jälkeen. Jos asia on ratkaistu kurinpitomenettelyssä ja siinä on määrätty arestia eikä arestin täytäntöönpanoon ole heti ryhdytty, asianomainen on päästettävä vapaaksi.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettyä, että pidätysaikaa voitaisiin jatkaa ja pidätetyn kuljettamiseen käytetty aika ottaa huo-

mioon niiden perusteiden mukaan kuin RVA 23 §:ssä on säädetty.

24 §. Vangittua koskevan asian käsiteltäväksi ottamista varten on pakkokeinoja koskevissa laeissa säädetty erillinen lyhyempi määräaika. STL 39 §:n 2 momentin mukaan on vangittua koskeva asia otettava esille sota-oikeudessa kahdeksan päivän kuluessa vangitsemisilmoituksen saapumisesta. Vastaava määräaika ilmoitettuna vallitsevaa kirjoitustapaa noudattaen koskisi sekä raastuvanoikeuksia että kihlakunnanoikeuksia, vaikka sanottu määräaika kihlakunnanoikeudessa muuten on 30 vuorokautta (RVA 26 §). Hovioikeudessa tämä määräaika olisi edelleen yhden kuukauden pituinen.

25 §. Pykälän mukaan pidättämiseen oikeutetulla sotilasviranomaisella on sotilas-oikeudenkäyntiasianssa oikeus määrätä toimitettavaksi takavarikko ja etsintä. Kiireellisessä tapauksessa näihin pakkokeinoihin voi turvautua myös kiinniottamiseen oikeutettu ilman pidättämiseen oikeutetun viranomaisen määräystäkin. Tässä pykälässä tarkoitettu oikeus on kuitenkin alueellisesti siten rajoitettu kuin 26 §:ssä ehdotetaan säädettyväksi.

26 §. Pykälän 1 momentin mukaan pakkokeinojen käyttämiseen voitaisiin yleensä ryhtyä vain kasarmialueella tai muulla puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella. Sotilasviranomainen saa suorittaa pidättämisen ja kiinniottamisen edellä tarkoitettulla alueella tai aluksella ja kiireellisessä tapauksessa myös muualla, esimerkiksi julkisella paikalla. Näihin toimenpiteisiin saa ryhtyä yksityisasunnossa vain niissä poikkeustapauksissa, joista on säännös pykälän 2 momentissa. Takavarikon ja etsinnän osalta 1 momentti merkitsee sitä, että jos esimerkiksi kasarmirakennuksessa on tapahtunut varkaus, komppanian tai muun perusyksikön päällikkö saa määrätä, että alueella olevat muutkin kuin sotilaskäyttöön tarkoitettut suljetut säilytyspaikat tai kulkuneuvot on tarkastettava anastetun omaisuuden löytämiseksi. Kiireellisessä tapauksessa, esimerkiksi jos poliisiviranomaisen virka-apua ei ole nopeasti saatavissa, pidättämiseen tämän luvun mukaan oikeutettu saisi määrätä takavarikon ja etsinnän toimitettavaksi muuallakin kuin edellä tarkoitettulla alueella ja aluksella. Puolustusvoimien virassa tai toimessa palvelevan henkilön yksityisasunnossa, olipa se kasarmialueella tai sen ulkopuolella, sotilashenkilöt eivät kuitenkaan saisi

2 momentissa mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta ryhtyä edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin kiireellisessä tapauksessa. Tällöin heidän on pyydettävä poliisin virka-apua niin kuin eräistä sotilas- ja siviiliviranomaisten välisistä suhteista rauhan aikana annetun asetuksen (265/22) 10 §:ssä säädetään. Yksityisasunnolla tarkoitetaan, milloin on kysymys puolustusvoimien hallinnassa olevasta asunnosta, sellaista rakennusta, huoneistoa tai huonetta, joka on tarkoitettu käytettäväksi asuntona. Täten yksityisasuntokäsitteen ulkopuolelle jäisivät varsinaiset sotilasmajoitukseen tarkoitettut tilat.

Pidättämiseen tai kiinnittämiseen oikeutettu sotilashenkilö saisi ehdotetun 2 momentin mukaan toimittaa kotietsinnän yksityisasunnossa silloin, kun sen tarkoituksena on sellaisen kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan taikka kuulusteluun tai tuomioistuimeen tuotavan henkilön tavoittaminen, joka takaa-ajettaessa pakenee. Lisäksi sotilasviranomaisilla olisi oikeus kotietsinnän toimittamiseen sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu jäljittää tai seurata rikoksen teosta verekseltään. Tällöin heillä on oikeus takavarikoida etsinnän yhteydessä löytämänsä esine. Etsinnän edellytyksenä on, että tapaus on niin kiireellinen, ettei toimenpiteen suorittamista voi viivyttää.

27 §. Viime vuosien aikana on enenevässä määrin alkanut esiintyä tarvetta politiaioikeudellisuonteisen etsinnän ja takavarikon mahdollistamiseksi puolustusvoimien piirissä. Nimenomaan usein rikottua kieltoa tuoda alkoholijuomia kasarmialueelle olisi pystyttävä valvomaan entistä tehokkaammin järjestyshäiriöiden välttämiseksi. Yleinen turvallisuus puolestaan edellyttää, että puolustusvoimien aseita tai ampu-matarvikkeita ei luvatta pidetä hallussa tai viedä kasarmialueen ulkopuolelle. Näin ollen kurin, järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämistä koskevien vaatimusten johdosta sotilasesimiehellä tulisi aiheen ilmaantuessa olla mahdollisuus suorittaa tarkastuksia ja etsintöjä. Näillä tarkoitettaisiin lähinnä siviilivarusteiden ja ajoneuvojen tarkastusta sekä henkilön tarkastusta.

Tarkastuksessa ja etsinnässä tavatut luvottomat aseet, ampu-matarvikkeet, räjähdysaineet ja alkoholijuomat saataisiin ottaa talteen tai hävittää asetuksella annettavien tarkempien säännösten mukaisesti. Kasarmi- tai muulla edellä mainitulla alueella taikka aluksella määräysten vastaisesti säilytetty huumausaine tulisi luovuttaa poliisille.

Tässä pykälässä tarkoitettut toimenpiteet voidaan kohdistaa vain sotilaisiin.

5 luku.

Kurinpitoasian käsittely.

Kurin ja järjestyksen säilyttämisen kannalta on kurinpitoasian käsittelyn oltava riittävän nopeata ja tehokasta. Toisaalta kurinpitomenettelyn edellytyksenä on, että rangaistavan syyllisyys on selvä. Kurinpitoasian käsittelyä koskevilla säännöksillä on merkitystä myös kurinpitomenettelyn kohteeksi joutuneen oikeusturvan kannalta. Ehdotuksen kurinpitoasian käsittelyä koskevat säännökset perustuvat pääasiallisesti SKA:n vastaaviin säännöksiin. Lisäksi on kiinnitetty huomiota sotilaslakimiehen aikaisempaa tehokkaampaan hyväksikäyttöön kurinpitoasian käsittelyssä.

28 §. Pykälä koskee tutkinnan suorittamista kurinpitoasiassa. Kurinpitoesimiehen on sen mukaisesti viipymä tai huolehdittava asian tutkinnasta, kun sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos on tullut hänen tietoonsa tai kun on perusteltua aihetta otaksua sellaisen rikoksen tapahtuneen. Tämä velvollisuus on jokaisella kurinpitoesimiehellä alaisiansa nähden. Käytännössä tutkinnan toimituttaisi ensisijaisesti perusyksikön päällikkö ja sen suorittaisivat tähän tehtävään määrätty sotilashenkilöt. Asian laadun sitä vaatiessa tutkinnan suorittaminen kuuluisi erityisille sotilastutkijoille.

Tarkemmat säännökset sotilasesitutkinnasta on tarkoitus antaa asetuksella. Tällöin kiinnitettäisiin huomiota muun muassa siihen, että tutkinnan yhteydessä on aina kuultava rikoksesta epäiltyä. Tutkinnassa on noudatettava esitutkinnasta yleensä voimassa olevia periaatteita. Jos rikkomus on vähäinen, sotilastutkinta voidaan suorittaa suppeana, esimerkiksi siten, että siitä ei laadita erillistä pöytäkirjaa.

29 §. Pykälä sisältää kurinpitoasian käsittelyä koskevan pääsäännön. Kurinpitoesimiehen on tutkinnan päätyttyä viivytyksettä ryhdyttävä toimenpiteisiin rikkomukseen syyllistyneen rangaistamiseksi, jollei asiaa sen vähäpätöisyyden vuoksi jätetä silleen. Kurinpitoasia on ratkaistava kirjallisella päätöksellä, josta on annettava asianomaiselle tieto.

Asetuksella on tarkoitus antaa kurinpitokäytäntöä ohjaavia tarkempia säännöksiä muun muassa seuraamuslajin valinnasta. Nykyistä

SKA 28 §:ää vastaavasti tulotisiin asetukseen sisällyttämään myös rangaistuksen mittaamis-käytäntöä ohjaava säännös. Niinpä järjestyserangaistuksen ja kurinpito-ojennuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikkomukseen sekä tarkoituksenmukainen syyllisen palvelusase-man kannalta. Kurinpitoeuangaistuksen ja -ojennuksen lajia ja määrää harkittaessa on otettava huomioon teon rangaistavuuteen rikoslain mukaan vaikuttavat perusteet. Seuraamusharkinassa on otettava huomioon myös rikkomusten määrä sekä olosuhteet, joissa teot on tehty, samoin kuin asianomaisen aikaisempi palvelus ja muu käyttäytyminen. Nämä seikat voivat vaikuttaa joko seuraamusta ankaroitavasti, esim. jos rikos on tehty joukon edessä ja on siten erityisen huono esimerkki muille, taikka lieventävästi, mikäli synnä tekoon on ollut toisen sotilaan moitittava toiminta rikkomuksen tehnytä kohtaan. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen.

Pykälän 2 momentin mukaan kurinpitoeuimies voi kuitenkin jättää kurinpitoeuuraamuksen määräämättä, jos teko on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka tekoa muutoin on pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitäminen kannalta vähäisenä. Säännös vastaa asialliselta sisällöltään RVA 15 §:n 2 momenttia, jonka mukaan syyte voidaan vähäpätöisestä rikoksesta jättää nostamatta. Lisäedellytyksenä on puolustusvoimien erityisolosuhteiden vuoksi kuitenkin se, ettei kurin ja järjestyksen säilyttäminen vaadi kurinpitotoimiin ryhtymistä.

Tässä yhteydessä on syytä viitata lain 10 §:n 1 momentin säännökseen, joka sisältää sen peruseriaatteen, että kurinpitoeuangaistus ja -ojennus voidaan määrätä vain, jos syyllisyyskysymys on selvä. Näin ollen seuraamusta ei myöskään voi määrätä, jos rikkomusta ei ole näytetty toteen.

30 §. Niissä tapauksissa, joissa kurinpitoeuimiehen rankaisuvalla on hänen mielestään tehtyyn rikokseen nähden riittämätön tai jos hän katsoo olevansa esteellinen ratkaisemaan asian, tulee kurinpitoasia siirtää ylemmälle kurinpitoeuimiehelle. Joukko-osaston komentaja voi myös saattaa asian toimivaltaiselle syyttäjälle niin kuin sotilasoikeudenkäyntilain 4 luvussa säädetään.

Lakiin ei ole sisällytetty säännöstä kurinpitoasiaa käsittelevän esimiehen esteellisyysdestä. Asetuksella on kuitenkin tarkoitus säätää,

ettei kurinpitoasiaa saisi käsitellä henkilö, johon teko on kohdistunut taikka, joka on asiaan tai asianomaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa on saattanut vähentyä. Asetuksella on tarkoitus niin ikään säätää, miten on meneteltävä, jos rikoksesta epäilty on käsitellyn vielä ollessa kesken siirretty toisen kurinpitoeuimiehen alaiseksi. Tällaisissa tapauksissa olisi tutkinta-aineisto toimitettava uudelle kurinpitoeuimiehelle, joka ratkaisisi asian.

31 §. Kurinpitoeuimiehen toimittamasta asianomaisen henkilökohtaisesta kuulemisesta saattaisi olla tiettyjä etuja. Tällöin voisi käydä ilmi sellaisia seikkoja ja rikokseen johtaneita taustatekijöitä, joita tutkinnassa ei ole selvitetty. Myös kasvatuksellisessa suhteessa ja kurin lujittamisen kannalta henkilökohtaisella keskustelulla voisi olla merkitystä. Pääsääntönä tällainen menettely tulisi olennaisesti hidastamaan kurinpitoasian käsittelyä. Kurinpitomenettelyssä ratkaistavien asioiden on lisäksi katsottava olevan siinä määrin selviä ja yksinkertaisia, että kirjallisen esitutkimateriaalin nojalla tapahtuva käsittely on useinkin riittävä. Kuitenkin on pidetty tarpeellisena sisällyttää lakiin säännös, jonka mukaan kurinpitoeuimiehen on tarvittaessa ennen asian ratkaisemista henkilökohtaisesti kuultava rikoksesta epäiltyä. Tällaista menettelyä on säännösten siihen velvoittamatta jo nykyisinkin joissakin joukko-osastoissa noudatettu.

Asiantuntemuksen ja oikeusturvan lisäämiseksi kurinpitomenettelyssä ehdotetaan, että kurinpitoeuimiehen on ennen asian ratkaisemista hankittava asiasta sotilaslakimiehen lausunto, jollei siitä aiheudu huomattavaa viivytystä asian käsittelylle. Mainittu lausunto olisi voitava antaa myös suullisesti. Sotilaslakimiesjärjestelmää olisi kuitenkin pyrittävä kehittämään lisäämällä pää- ja sivutoimisten sotilaslakimiesten lukumäärää. Siten tulevaisuudessa voitaisiin päästä siihen, että lausunto tutkinta-aineistoon tutustumisen jälkeen annettaisiin pääsääntöisesti kirjallisena.

6 luku.

Tarkastuspyyntömenettely ja kurinpitomenettelyn valvonta.

Tässä luvussa ovat säännökset kurinpitomenettelyn valvonnasta. Näihin säännöksiin perustuvan valvontajärjestelmän avulla pyritään

varmistamaan se, että kurinpitomenettely tapahtuu laillisessa järjestyksessä ja että kurinpitovaltaa käytetään oikeudenmukaisesti. Valvontajärjestelmällä on näin ollen tärkeä merkitys kurinpitovallan kohteeksi joutuneen oikeusturvan kannalta. Lakiehdotuksen mukaan valvontajärjestelmä olisi kaksisuuntainen. Toisaalta seuraamuksen kohteeksi joutunut voisi itse saattaa asiansa ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi. Toisaalta valvonta tapahtuisi ylhäältä alaspäin suuntautuvana eli ylemmän kurinpitoesimiehen alemman kurinpitoesimiehen toimintaan kohdistuvana valvontana. Luonteensa mukaisesti kurinpitomenettelyn valvontajärjestelmä toimisi pääasiassa puolustusvoimien sisällä ja olisi periaatteiltaan nykyisin noudatetun järjestelmän kaltainen. Lakiehdotuksessa on kuitenkin pyritty nykyisestä selvästi lisäämään sotilaslakimiehen osuutta sekä itse kurinpitomenettelyssä että sen valvonnassa. Kurinpitomenettelyn ulkopuolisessa valvonnassa on merkittävä osuus eduskunnan oikeusasiamiehen suorittamalla valvonnalla.

32 §. Pykälä koskee oikeutta hakea muutosta kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen. Tässä suhteessa ehdotetaan pysytettäväksi voimassa nykyinen tarkastuspyyntömenettely. Tätä järjestelyä on myös laintarkastuskunta pitänyt tarkoituksenmukaisena. Sanottu menettely antaa takeet oikeusturvasta ja varmistaa asian joutuisan ja asiantuntevan käsittelyn. Pykälän 2 momentin mukaan joukko-osaston komentajaa alemman kurinpitoesimiehen määräämä kurinpitovirasto voidaan saattaa joukko-osaston komentajan tarkastettavaksi ja vastaavasti joukko-osaston komentajan päätös, jolla rangaistus on määrätty, häntä lähinnä ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi. Joukko-osaston komentajan päätöstä, joka on tehty tarkastuspyynnön johdosta, ei siis voi saattaa ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi. Koska muutoksenhaku kurinpitoasioissa toteutettaisiin sisäisenä menettelyinä, on pykälän 1 momenttiin sisällytetty säännös valituskiellosta. Kurinpito-ojennusten luonteen vuoksi ei sen sijaan ole ollut syytä ulottaa tarkastuspyyntömahdollisuutta koskemaan näitä seuraamuksia. Tästä säädetään pykälän 3 momentissa. Ojennetulla on sen sijaan oikeus tehdä lakiehdotuksen 48 §:ssä tarkoitettu kantelu.

Asetukseen on tarkoitus ottaa säännös siitä, millä tavalla kurinpitomenettelyssä rangaistu saa tiedon oikeudestaan saattaa päätös ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi.

33 §. Tarkastuspyyntömenettely on tehtävä mahdollisimman nopeaksi. Tästä syystä olisi tarkastuspyynnön tekemiselle säädettävä suhteellisen lyhyt määräaika. Pykälän mukaan tarkastuspyyntö olisikin jätettävä kirjallisena viimeistään toisena arkipäivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi. Se olisi toimitettava tarkastuspyynnön ratkaisevalle kurinpitoesimiehelle tai asianomaiselle esikunnalle. Jotta toisaalta muutoksen hakeminen olisi rangaistun kannalta mahdollisimman helppoa ja nopeata, asetuksella on tarkoitus säätää, että tarkastuspyyntö voitaisiin määräajassa toimittaa myös erälle muille esimiehille ja viranomaisille.

Myöhään tehtyä tarkastuspyyntöä ei tutkita. Mikäli kuitenkin havaitaan, että kurinpitopäätös sisältää vakavan virheen, voi kurinpitomenettelyä valvova esimies ryhtyä toimenpiteisiin virheen korjaamiseksi niin kuin 36 §:ssä säädetään.

34 §. Kurinpitomenettelyn tehokkuus- ja nopeusvaatimus voivat toteutua vain, jos kurinpitoasian käsittely kaikissa sen eri vaiheissa tapahtuu ilman viivytystä. Myös rangaistun oikeusturvan kannalta on tärkeää, että ratkaisu asiassa saadaan nopeasti. Tämän vuoksi pykälän 1 momenttiin on otettu säännös, joka velvoittaa käsittelemään tarkastuspyynnön viivytyksettä.

Voimassa olevan järjestelmän mukaan kurinpitoasiassa tehdyn tarkastuspyynnön ratkaisee asianomainen kurinpitoesimies yksin. Lakiehdotuksen mukaan tarkastuspyynnössä tarkoitettu asia olisi ratkaistava esittelystä. Päätöksen tekemiseen tarvittaisiin tällöin nykyisestä poiketen kaksi ratkaisusta vastuussa olevaa henkilöä. Tällä seikalla on merkitystä oikeusvarmuuden ja -turvan kannalta.

Periaatteessa esittelijän tulisi olla lakimies. Vaatimus onkin asetettu ehdottomaksi silloin, kun tarkastuspyynnön käsittelee sotilaslääkärin komentaja tai häntä vastaava esimies. Esittelijän tulee tällöin olla joko sotilaslakimies tai pääesikunnan määräämä oikeustieteen kandidatin tutkinnon suorittanut muu henkilö. Lakimiesesittelijän saaminen kaikkiin joukko-osastoihin ei kuitenkaan tässä vaiheessa liene mahdollista. Sen vuoksi pykälän mukaan tarkastuspyynnön esittelijänä joukko-osastossa voi olla muukin henkilö kuin lakimies. Tarkoituksenmukaista olisi, että esittelijöinä kurinpitoasioissa toimisivat pääsääntöisesti palkattuun henkilökuntaan kuuluvat.

Laintarkastuskunta on paitsi sotilasoikeudenkäyntilainsäädännön uudistamista koskevassa lausunnossaan myös nyt esillä olevan pykälän kohdalla kiinnittänyt erityistä huomiota sotilaslakimiesten riittämättömyyteen sekä asettanut tavoitteeksi lakimiesesittelijän saamisen myös joukko-osaston komentajien käyttöön.

35 §. Pykälän 1 momentti sisältää kurinpitorangeistuksen kumoamis- ja lieventämisperusteet, joita ovat toimivallan ylittäminen sekä päätöksen virheellinen lopputulos tai ilmeinen kohtuuttomuus. Jollei mainittuja perusteita ole, tarkastuspyyntö on hylättävä. Säännös on laadittu siten, että vähäininkin toimivallan ylitys velvoittaa kumoamaan päätöksen tai lieventämään seuraamusta. Sen sijaan vähäinen muodollinen virhe, joka ei vaikuta lopputulokseen, ei saattaisi olla tällaisena perusteena.

Pykälän 2 momenttiin otettu säännös sisältää tarkastuspyynnön käsittelevälle esimiehelle menettelytapaohjeen sen tapauksen varalle, että hän kumoaa alemman kurinpitoesimiehen tekemän, kurinpitorangeistusta koskevan päätöksen. Esimies voi tällöin joko palauttaa asian uudelleen käsiteltäväksi tai ottaa sen välittömästi itse ratkaistavakseen. Koska tässä on kysymys kurinpitoasiasta, tarkastuspyynnön käsittelevällä esimiehellä on myös oikeus saattaa asia toimivaltaiselle syyttäjälle oikeudenkäyntiä varten.

36 §. Pykälän 1 momentin mukaan kurinpitoesimiehen on valvottava alaiensa kurinpitoesimiesten kurinpitovallan käyttöä. Valvonta edellyttää, että esimiehen tulee virheen havaitessaan ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin. Valvonta voisi tapahtua säännönmukaisten tarkastusten lisäksi suoritetuin pistokokein, joka menettely jo nyt on käytössä. Asetuksella tultaisiin antamaan tarkempia säännöksiä valvontavelvollisuuden toteuttamismuodoista, kuten kurinpitoseuraamusten määräämistä koskevasta ilmoituksista ja seuraamusluetteloiden tarkastamisesta.

Pykälän 2 momentin säännös velvoittaa kurinpitovallan käytön valvontaa suorittavan joukko-osaston komentajan ja häntä ylemmän kurinpitoesimiehen, havaitessaan kurinpitorangeistusta tai -ojennusta koskevassa alaiensa kurinpitoesimiehen päätöksessä sellaisen virheen kuin 35 §:ssä tarkoitetaan, menettelmään sanotussa pykälässä säädetyllä tavalla.

7 luku.

Täytäntöönpano.

Tässä luvussa ovat kurinpitorangeistusten ja -ojennusten täytäntöönpanoa koskevat säännökset, jotka pääasiassa noudattavat SKA:n periaatteita. Kuitenkin on arestirangeistuksen suorittamistapaa nykyisestä siten muutettu, että arestirangeistus ehdotetaan nyt pantavaksi täytäntöön pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta. Myös tuomioistuimen tuomitseman arestirangeistuksen täytäntöönpanotapa ehdotetaan muutettavaksi. Palveluksesta jo vapautumutta ei enää kutsuttaisi takaisin puolustusvoimiin suorittamaan arestirangeistusta, vaan se muunnettaisiin kurinpitotakkoa vastaavaksi maksuksi.

Laintarkastuskunta on ehdottanut tuomioistuimen tuomitseman arestirangeistuksen täytäntöönpanoa koskevien säännösten sijoittamista rangaistusten täytäntöönpanosta annettuun asetukseen. Yleisperusteluissa mainituista syistä on tässä esityksessä kaikki täytäntöönpanosäännökset sijoitettu sotilaskurinpitolakiin.

37 §. Tarkastuspyynnön tekemisellä olisi pääsääntöisesti täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus. Toisaalta kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon tulisi seurauksen yleisestävyyttä silmällä pitäen ryhtyä heti, kun päätös on täytäntöönpanokelpoinen. Tästä syystä ehdotetaan, että kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viipymättä, kun tarkastuspyynnön jättämiselle säädetty kahden vuorokauden määräaika on päättynyt tai, jos tällainen pyyntö on tehty, siinä tarkoitetussa asiassa on annettu päätös. Täytäntöönpano voitaisiin aloittaa aikaisemminkin, jos rangaistu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

Tuomioistuimen sotilasoikeudenkäyntiasiassa tuomitsemaa kurinpitorangeistusta koskeva päätös tulisi lainvoimaiseksi samalla tavoin kuin tuomioistuimen rikosasiassa antama päätös. Tuomioistuimen tuomitseman arestirangeistuksen täytäntöönpano voitaisiin kuitenkin aloittaa, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, jos tuomittu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa. Tällaisen mahdollisuuden varmistamista on pidetty tärkeänä erityisesti siitä syystä, että tuomitun rangaistuksen täytäntöönpano voisi tapahtua ennen varusmiespalveluksen päättymistä.

Kurinpito-ojennukset olisivat täytäntöön pantavissa heti, kun ne on määrätty (45 §).

38 §. Jo nyt voimassa olevan lainsäädännön perusteella on joukko-osaston komentajalla tai häntä ylemmällä kurinpitoesimiehellä oikeus määrätä kurinpitoteitse määrätty arestirangaistus heti täytäntöön pantavaksi silloin, kun kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen sitä välttämättä vaatii. Tällainen menettely on paikallaan esimerkiksi silloin, kun täytäntöönpanon siirtyminen aiheuttaisi joukossa erityisiä kurinpidollisia vaikeuksia taikka kun rangaistu tulisi jatkamaan rikollista toimintaansa tai luvattomasti poistumalla vaikeuttaisi rangaistuksen täytäntöönpanoa.

39 §. Kurinpitomenettelyn valvontaa suorittava esimies saattaa tarkastaessaan kurinpitopäätöksen havaita virheen, joka muun muassa edellyttäisi tutkinta-asiakirjoihin perehtymistä. Virheen selvittämistä ja mahdollista päätöksen kumoamista varten tulisi valvovalla esimiehellä olla mahdollisuus määrätä kurinpitoseuraamuksen täytäntöönpano lykättäväksi tai keskeytettäväksi. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että kurinpitomenettelyä valvova esimies saa määrätä kurinpitoteitse määrätyn kurinpitoseuraamuksen täytäntöönpanon lykättäväksi tai keskeytettäväksi. Vastaava säännös on SKA 55 §:ssä.

40 §. Arestirangaistusta suorittava osallistuu SKA:n mukaan palvelukseen, jollei joukko-osaston komentaja palvelusolosuhteiden tai muun erityisen syyn perusteella toisin määrää.

Arestin suorittaminen pääsääntöisesti siten, että rangaistu osallistuu palvelukseen, on johtanut siihen, että arestirangaistus on menettänyt merkitystään ankarimpana kurinpitorangaistuksena eikä sen käyttämisellä ole enää kurin ylläpitämisen kannalta ollut tarkoitettua vaikutusta. Poistumiskieltoa, joka on SKA:ssa tarkoitettu arestirangaistusta lievemmäksi ojennusmuodoksi, pidetään yleisesti sen kestoaikea huomioon ottaen ankarampaa kuin lyhytaikaista arestirangaistusta. Arestirangaistusta suorittava joutuu nykyisin palveluksen päätyttyä arestihuoneeseen, kun taas poistumiskieltoa suorittava joutuu varsinaisen palveluksen päätyttyä osallistumaan sellaisiin tehtäviin, joista arestilainen vapautuu.

Palvelusvelvollisuuden toteuttaminen arestirangaistuksen täytäntöönpanossa on myös tuottanut vaikeuksia niissä palveluspaikoissa, joissa ei ole arestitiloja. Kun arestirangaistuksen suo-

rittaminen on tapahtunut muualla kuin palveluspaikkakunnalla, ei palveluksen järjestäminen aina ole ollut mahdollista. Eräissä joukoissa on ollut myös vaikeuksia järjestää arestilaisille mielekästä palvelusta. Tästä on ollut seurauksena, että arestirangaistuksen täytäntöönpano on tapahtunut palvelusolosuhteista riippuen eri tavalla, mikä puolestaan merkitsee arestirangaistusta suorittavien asettamista keskenään eriarvoiseen asemaan.

Sotilaskurinpitolakiehdotuksen mukaan arestirangaistus on tarkoitettu ankarimmaksi kurinpitoseuraamukseksi. Jotta arestista tosiasiallisesti muodostuisi sellainen, sen tulisi kohdistua kaikkiin arestirangaistusta suorittaviin samanaikaisena, riittävän tehokkaana eristämisenä joukosta ja sen toiminnasta. Tämä toteutuisi järjestämällä arestirangaistuksen täytäntöönpano tapahtuvaksi pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta.

Edellä sanotun perusteella ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että arestirangaistusta ei voi määrätä suoritettavaksi siten, että siihen kuuluu palvelusvelvollisuus, ellei asetuksessa toisin säädetä. Tästä pääsäännöstä on tarkoitus asetuksella säätää poikkeuksia niiden tapausten varalta, jolloin täytäntöönpano joko kokonaan tai osaksi siten, että siihen kuuluu palvelusvelvollisuus, on perusteltua rangaistun terveydentilan tai palveluksen kannalta taikka muusta erityisestä syystä. Arestirangaistuksen täytäntöönpano tapahtuisi päivartiossa tai, jollei se paikallisista oloista johtuen olisi mahdollista, muutoin vartioidussa paikassa.

Laintarkastuskunta ei ole tullut vakuuttuneeksi siitä, että lakiin olisi tarpeen ottaa nimellinen kielto arestirangaistuksen täytäntöönpanosta siten, että siihen kuuluu palvelusvelvollisuus. Tämän vuoksi ja kun riittävän yksityiskohtaiset ja joustavat säännökset siitä, missä tapauksissa arestiin olisi syytä liittää osallistuminen palvelukseen, voidaan antaa ja on tarkoitettukin annettaviksi asetusteitse, laintarkastuskunta on ehdottanut, että pykälässä tältä kohdin vain viitattaisiin asetuksella vahvistettaviin perusteisiin. Tätä muutosehdotusta ei kuitenkaan edellä tämän pykälän ja myös 2 §:n perusteluissa mainituista syistä ole voitu ottaa huomioon jatkovalmistelussa.

Pykälän 2 momentti koskee tapausta, jolloin arestirangaistus on pantava täytäntöön samanaikaisesti määräaikaisen vankeusrangaistuk-

sen tai sakon muuntorangaistuksen kanssa. Taroituksenmukaista on, että myös arestirangaistus pantaisiin tällöin täytäntöön vankeutena ja suoritettaisiin yleisessä rangaistuslaitoksessa. Vankilanjohtajan olisi kyseisessä tapauksessa muunnettava arestirangaistus vankeudeksi.

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää yleisen periaatteen mukaan sekä määräaikaiset vankeusrangaistukset että arestin tai sen muuntorangaistuksen.

41 §. Tässä pykälässä on säännökset kahden tai useamman arestirangaistuksen taikka arestirangaistuksen ja muun rangaistuksen samalla kertaa tapahtuvasta täytäntöönpanosta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että arestirangaistukset on täytäntöönpantaessa täysin määrin laskettava yhteen. Kun pitkää arestia ei voida pitää rangaistun terveydentilan eikä koulutuksen kannalta soveliaana, ehdotetaan vielä, että täytäntöönpanossa arestirangaistusten yhteenlaskettu aika saisi olla enintään neljäkymmentä vuorokautta. Tämä enimmäisaika on yhtä pitkä kuin mitä arestia voidaan yhteisenä kurinpitörangaistuksena tuomita. Nykyisin arestirangaistusten yhteenlaskettu aika on enintään kuusikymmentä vuorokautta.

Pykälän 2 momentin mukaan arestirangaistuksen muuntaminen vankeudeksi tapahtuisi siten, että yksi vuorokausi arestia vastaisi yhtä päivää vankeutta. Jos samalla kertaa vankeusrangaistuksen tai sakon muuntorangaistuksen kanssa olisi täytäntöönpanavana kaksi tai useampia arestirangaistuksia, vankilanjohtajan olisi ensin laskettava ne yhteen. Yhteenlaskettua arestia pannaan kuitenkin täytäntöön enintään neljäkymmentä vuorokautta. Jos arestirangaistus on laskettu yhteen vankeusrangaistuksen tai sakon muuntorangaistuksen kanssa, tuomitun katsottaisiin 3 momentin mukaan ensin suorittavan arestin muuntorangaistuksen ja sen jälkeen muun rangaistuksen. Ehdonalaiseen vapauteen pääseminen määräytyy kuitenkin yksinomaan tuomittu vankeusrangaistuksen mukaan. Vastaavat säännökset ovat SRL 28 a §:n 2 ja 3 momentissa.

42 §. Arestirangaistuksen ennalta ehkäisevän vaikutuksen vuoksi on tarpeen, että se voidaan panna täytäntöön niin kauan kuin henkilön palvelus jatkuu. Niissä tapauksissa, joissa arestirangaistusta suorittavan säännönmukainen palvelusaika päättyisi rangaistusajan kestäessä, olisi arestirangaistus voitava suorittaa loppuun arestina. Tästä syystä ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että arestirangaistus,

jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, suoritettaisiin loppuun arestina. Tämä vastaisi voimassa olevaa käytäntöä. Taroituksenmukaista on, että rangaistun palveluksesta vapautuminen näissä tapauksissa lykkäntyisi siksi, kunnes rangaistus aika on kulunut loppuun. Tämä edellyttää säännöstä asevelvollisuuslain 8 §:ään, mitä koskeva ehdotus sisältyy hallituksen esitykseen laiksi rikoslain täydentämisestä sotilasrikoksia koskevilla säännöksillä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Pykälän 2 momentti koskee tapausta, jolloin arestirangaistuksen täytäntöönpanoa ei ole aloitettu ennen kotiuttamisajankohtaa. Nykyistä menettelyä, jonka mukaan jo palveluksesta vapautunut määrätään takaisin puolustusvoimiin suorittamaan tuomioistuimen tuomitsemaa arestirangaistusta, on pidettävä epätaroituksenmukaisena. Arestirangaistus on kurinpitörangaistus ja tarkoitettu etupäässä asevelvollisina palveleville. Mikäli arestirangaistus pannaan täytäntöön päävartiossa, seuraamus muodostuisi siiviellämään palanneiden osalta oleellisesti ankarammaksi kuin arestirangaistuksen tarkoitus edellyttää. Ennen 1 päivänä kesäkuuta 1972 voimaan tullutta STL 77 §:n muutosta (2/72) arestirangaistus muunnettiin tällaisissa tapauksissa vankeudeksi. Palveluksesta vapautuneen asevelvollisen toimittamista lyhyeksi ajaksi yleiseen rangaistuslaitokseen ei kriminaalipoliittiseltakaan kannalta katsottuna voida pitää suositeltavana.

Kun uudeksi kurinpitörangaistukseksi sotilaille on ehdotettu kurinpitösakkoa, olisi edellä mainituissa tapauksissa tarkoituksenmukaista määrätä arestirangaistuksen asemesta suoritettavaksi kurinpitösakkoa vastaava rahamäärä. Tällaisesta muuntomenettelystä, joka koskisi sekä tuomioistuimen tuomitsemaa että kurinpitomenetelystä määrättyä arestirangaistusta, säädetään pykälän 2 momentissa. Jollei siis arestirangaistuksen täytäntöönpanoa ole aloitettu ennen kotiuttamis- tai muuta palveluksen päättymisajankohtaa, muunnettaisiin se maksuksi, johon sisältyisi kurinpitösakkoa yhtä monelta päivältä kuin rangaistukseen arestivuorokausia. Jos muunnettavia arestirangaistuksia on useita, maksu saa vastata kurinpitösakkoa enintään neljäkymmeneltä päivältä. Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja ja on kurinpitösakon rahamäärää 2 §:n 4 momentin mukaan laskettaessa käytettävä perusteena asianomaisen tuloja palveluksen päättymisajankohtana.

Laintarkastuskunnan mielestä palvelusaikana suorittamatta jäänyttä arestirangaistusta ei tulisi muuntaa pykälässä tarkoitetuksi maksuksi. Lausunnossaan laintarkastuskunta on katsonut, että palveluksen päättymisen ei saisi vaikuttaa tuomitun arestirangaistuksen täytäntöönpanoon. Laintarkastuskunnan mielestä tuomioistuimen tuomitsema arestirangaistus tulisi panna täytäntöön varuskunnan päävartiossa silloinkin, kun palvelussuhde on ennen täytäntöönpanon alkamista päättynyt, mutta kurinpitomenettelyssä määrätyn arestirangaistuksen tulisi vastaavassa tilanteessa raueta. Perustellusti voidaan kuitenkin katsoa, että arestirangaistuksen luonne kurinpitorangaistuksena edellyttää, että rangaistusseuraamus palvelussuhteen päättyessä ei kokonaan raukea. Toisaalta puoltavat vapaudenmenetyksen käsittävän rangaistusmuodon käyttämisestä palvelussuhteen päättyttyä saadut kokemukset esitykseen sisältyvään muuntomenettelyyn siirtymistä. Arestirangaistusta korvaavaa maksua on pidettävä puheena olevissa tapauksissa tarkoituksenmukaisena ja riittävänä seuraamusmuotona.

43 §. Pykälässä ehdotetaan, että kurinpitosakon täytäntöönpanossa noudatettaisiin sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annettuja säännöksiä. Eri päätöksillä tuomitut kurinpitosakot lasketaan täytäntöönpanossa täysin määrin yhteen. Kurinpitosakkoon tuomitua, jolta sakkoa ei ole saatu perityksi, ei olisi sen vuoksi kuitenkaan syytä määrätä pidettäväksi vankeudessa. Täytäntöönpanossa tulisivat näin ollen soveltuvin osin noudatettaviksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen (RTA) 6 luvun ja sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain säännökset.

Samassa järjestyksessä pannaan täytäntöön myös arestirangaistusta korvaava maksu. Jos tällaisia maksuja on täytäntöönpanavana useita, ne lasketaan sellaisinaan yhteen.

44 §. Varoitus ehdotetaan pantavaksi täytäntöön samalla tavalla kuin SKA:ssa on säädetty eli julkaisemalla se päiväkäskyssä.

45 §. Pykälä koskee kurinpito-ojennuksen täytäntöönpanoa. Tarkemmat säännökset täytäntöönpanosta on tarkoitus antaa asetuksella seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Poistumiskielto olisi ojennuskeino, joka rajoittaisi ojennetun oikeutta vapaa-ajan viettoon sikäli, että hän kiellon aikana ei saisi ilman esimiehen lupaa poistua kasarmi- tai muulta majoitusalueelta taikka niihin rinnastettavalta

alueelta. Poistumiskiellossa oleva osallistuisi palvelukseen.

Ylimääräinen palvelus olisi myös vapaa-ajanviettomahdollisuuksia rajoittava ojennuskeino. Ylimääräisenä palveluksena määrättäisiin suoritettavaksi varsinaisen palveluksen ulkopuolella työtä tai vuoroluettelon mukaisesti toistuvaa palvelusta taikka tällaisiin rinnastettavia muita palvelustehtäviä. Ylimääräinen palvelus ei saisi aiheuttaa yllirasittumisen tai muun syyn johdosta haittaa ojennetun terveydelle tai varsinaisten palvelustehtävien suorittamiselle.

Muistutus olisi lievin ehdotetuista ojennuskeinoista. Se annettaisiin yksityisesti kirjallisena.

Tarkastuspyyntömenettely ei, kuten edellä jo on todettu, tulisi koskemaan kurinpito-ojennuksia. Näin ollen ehdotetaan 1 momentissa, että kurinpito-ojennukset olisi pantava täytäntöön viivytystä määräämisen jälkeen. Kurinpitomenettelyn valvontaa suorittava esimies voisi kuitenkin tarvittaessa määrätä täytäntöönpanon lykättäväksi tai keskeytettäväksi.

Kun otetaan huomioon kurinpito-ojennusten luonne, ei ole tarkoituksenmukaista, että niiden täytäntöönpano jatkuisi enää kotiuttamisen jälkeen. Muutenkaan ei ole tarvetta rinnastaa niitä täytäntöönpanon vanhentumisen osalta kurinpitorangaistuksiin, joiden täytäntöönpanon viiden vuoden vanhentumisaika on suhteellisen pitkä. Edellä olevista syistä ehdotetaan 2 momentissa, että kurinpito-ojennuksen täytäntöönpano raukeaisi ojennetun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua ojennuksen määräämisestä.

8 luku.

Sota-aikaa koskevat poikkeussäännökset.

Luku sisältää sotilaskurinpidon järjestämistä sota-aikana koskevan poikkeussäännöksen sekä sotavankien kohtelun osalta viittauksen asianomaisiin kansainvälisiin sopimuksiin.

46 §. Ehdotettu kurinpitomenettely on tarkoitettu lähinnä rauhan ajan olosuhteita varten. Sen soveltaminen sellaisenaan sodan aikana saattaisi olla mahdollista vain, mikäli toimintaolosuhteet vastaisivat lähes rauhan ajan varuskuntaoloja. On varauduttava siihen, että ehdotettu kurinpitojärjestelmä ei sellaisenaan ole riittävä ja toimintakykyinen sodan olosuhteissa. Lisäksi on ilmeistä, että tällöin vaadi-

taan suurempaa joustavuutta ja tehokkaampia keinoja kuin rauhan aikana. Sodan aikana olisi käytettävä samoja kurinpitoseuraamuksia kuin rauhankin aikana noudattaen niitä koskevia yleisiä periaatteita. Kurinpitoesimiesten toimivaltaa, pakkokeinoja, kurinpitomenettelyn valvontaa sekä täytäntöönpanoa koskevat sotilaskurinpitolain säännökset eivät kuitenkaan sellaisinaan soveltuisi noudatettaviksi sota-ajan olosuhteissa. Tarvittavan joustavuuden aikaansaamiseksi olisi voitava asetuksella antaa sotilaskurinpitolain säännöksistä poikkeavia säännöksiä. Puheena olevaan pykälään on sisällytetty tähän valtuuttava säännös.

47 §. Suomi on liittynyt 12 päivänä elokuuta 1949 allekirjoitettuun Genèven sopimukseen sotavankien kohtelusta (SopS 8/1955; sotavankisopimus). Sopimuksen määräykset on hyväksytty 21 päivänä tammikuuta 1955 annetulla lailla (207/55) ja saatettu voimaan samana vuonna annetulla asetuksella (208/55). Sotavankisopimuksella on pyritty suojaamaan sotavankeja sopimalla heidän kohteluun koskevista määräyksistä ja vähimmäisedellytyksistä.

Sotavangiksi joutuneet on yleensä saatettu sotilasarangeustussäännösten alaisiksi eri maiden lainsäädännössä. Sopimuksen määräykset syrjäyttävät sen kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset. Tämän periaatteen toteuttamista myös Suomessa tarkoittaa lakiehdotukseen otettu SRL 29 a §:ää vastaava säännös sotavankeja koskevista kurinpidollisista seuraamuksista.

Sotavankisopimuksessa on paitsi sotavangin määritelmää, muun muassa rikosoikeudellisia säännöksiä sekä kurinpittoa ja oikeudenkäyntiä koskevia määräyksiä. Sotavankeihin käytettävät kurinpitorangeistukset ovat sopimuksen mukaan sakko, erikoisetujen lakkaaminen, työtä vuorotta ja aresti. Sakon määrä on sidottu sotavangin palkkaan. Sotavangille tuomittujen tai määrättyjen kurinpitorangeistusten yhdistämisessä on yhdistetyn seuraamuksen enimmäismäärä 30 vuorokautta. Sotavangille tuomittua tai määrättyä arestirangeistusta ei saa muuntaa vankeudeksi.

9 luku.

Erinäisiä säännöksiä.

48 §. Kantelua koskevat säännökset eivät sinänsä liity kurinpitomenettelyyn, vaan niiden merkitys on laajempi. Kantelu oikeusturvakei-

nona mahdollistaa myös muiden kuin kurinpitotapauksia koskevien epäkohtien saattamisen ylempien esimiesten tutkittavaksi. Kantelumenettely saattaisi koskea myös muiden kuin virkamiesten menettelyä. SKA:n tuntemaa kantelua onkin pidetty puolustusvoimissa käytössä olevana hallinnollisena eli virkavalvontakanteluna. Kantelumahdollisuuden ja kantelua koskevien säännösten tunteminen on oikeusturvan kannalta siinä määrin tärkeää, että sanottuja säännöksiä ei ole syytä jättää vain yleisten hallinnollisten periaatteiden tai ohjesäännön varaan.

Tästä syystä ehdotetaan kantelua koskevat säännökset otettaviksi sotilaskurinpitolakiin. Pykälä sisältää vain yleiset säännökset kantelun tekemisen perusteista. Asetuksella on tarkoitus antaa asiasta tarkemmat säännökset.

Laintarkastuskunnan lausunnossa ehdotettu kantelusäännös olisi koskenut vain kurinpitotapauksia, ja se olisi sijoitettu kurinpitomenettelyn valvontaa koskevaan 6 lukuun. Koska kuitenkin kantelusäännös on tässä vaiheessa tarpeellista edellä mainituista syistä ulottaa koskemaan muutakin kuin kurinpitomenettelyä, pykälä ehdotetaan sijoitettavaksi lakiehdotuksen erinäisiä säännöksiä koskevaan 9 lukuun.

49 §. Sotilaskurinpitolakia sovellettaessa rinnastetaan pykälän mukaan puolustusvoimiin rajavartiolaitos ja suomalainen valvontajoukko. Niissä palveleva sotilashenkilöstö on siten sotilaskurinpitosäännösten alainen. Lakia sovellettaessa on rajavartiolaitoksessa ja suomalaisessa valvontajoukossa palvelevalla henkilöllä sama toimivalta kuin puolustusvoimissa vastavassa tehtävässä palvelevalla. Toimivalta kurinpidollisten seuraamusten määräämisen ja pakkokeinojen käyttämisen osalta on siten periaatteessa järjestetty ehdotuksen mukaisella tavalla.

50—51 §. Näissä pykälissä ovat säännökset asetusvaltuutuksesta ja lain voimaantulosta.

Sotilaskurinpitolakia sovelletaan myös ennen sen voimaantuloa tehtyihin rikoksiin, jos se syytetyn kannalta johtaa lievempään lopputulokseen. Niinpä yhteisen kurinpitorangeistuksen tuomitsemista koskevat säännökset sekä arestirangeistuksen ja kurinpito-ohjennusten uudet enimmäismäärät koskisivat niin hyvin vanhan lain voimassaoloaikana kuin sen jälkeenkin tehtyjä rikkomuksia. Seuraamukset pantaisiin silti täytäntöön sellaisina kuin ne on lainvoimaisesti tuomittu tai määrätty. Lievemman lain periaatteen mukaan sovellettaisiin kuitenkin uuden lain säännöksiä arestirangeistuksen yhteenlaske-

misesta ja muuntamisesta maksuksi, jos arestin täytäntöönpano alkaa vasta sotilaskurinpitolain voimaantulon jälkeen.

2. Laki rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.

Rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan rajavartiolaitoksessa palvelevat ovat SRL:n alaisia samalla tavoin kuin vastaavassa virassa, toimessa tai tehtävässä taikka asevelvollisena puolustusvoimissa palvelevat henkilöt. Harkittaessa, missä laajuudessa sotilasrangaistussäännösten soveltamisala on ulotettava rajavartiolaitoksen henkilöstöön, on tarkasteltava rajavartiolaitoksen asemaa ja tehtäviä. Vaikka rajavartiolaitos on sisäasiainministeriön alainen, sen tehtävänä on tarvittaessa asevoimaa käyttäen vartioida ja valvoa valtakunnan rajoja sekä estää rajojen ulko- ja sisäpuolelta tulevat rajarauhan loukkaukset.

Rajavartiolaitos osallistuu myös valtakunnan puolustukseen ja se voidaan puolustusvalmiuden niin vaatiessa asetuksella joko kokonaan tai osaksi liittää puolustusvoimiin. Rajavartiolaitoksen sisäinen järjestys on sotilaallinen, jollei johonkin sen osaan nähden asetuksella toisin säädetä. Rajavartiolaitoksessa palvelee asevelvollisuuttaan suorittavia, joihin on sovellettava, mitä puolustusvoimissa palvelevista asevelvollisista on säädetty.

Mainituin perustein on tarpeen määrätä rajavartiolaitoksessa palvelevat henkilöt sotilasrangaistussäännösten alaisiksi samassa laajuudessa kuin puolustusvoimien vastaava henkilöstö. Tämän vuoksi on rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:ää muutettava.

Rajavartiolaitoksesta annetun lain 4 §:n 1 momentissa (5/75) luetellaan rajavartiolaitoksen peruspalkkaiset virat ja rajamet. Pykälän 3 momentin mukaan rajavartiolaitoksessa voi lisäksi olla sopimuspalkkaisia virkoja sekä rajavartijoita ja muussa julkisoikeudellisessa virkai sopimussuhteessa olevaa henkilöstöä samoin kuin työsopimussuhteista henkilökuntaa. Rajavartiolaitoksesta annetun lain 4 §:n 1 momentissa luetelluissa sotilaskurinviroissa ja -toimissa palvelevien lisäksi olisivat rajavartijat ja värvätyt rauhan aikana RL 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Sota-aikana voisi rajavartiolaitoksen koko henkilöstö, lyhytaikaisen työsuh-

teen perusteella palvelevia lukuun ottamatta, olla sotilasrangaistussäännösten alainen.

Edellä olevan mukaisesti rajavartiolaitoksen henkilöstö olisi myös sotilaskurinpitosäännösten alaisia samassa laajuudessa kuin puolustusvoimien vastaava henkilöstö. Asetuksella tul-taisiin eräät henkilöstöryhmät, kuten värvätyt naiset, jättämään rauhan aikana kurinpitosäännösten soveltamisalan ulkopuolelle.

Järjestely vastaa ehdotetun RL 45 luvun 3 §:ää.

Sotilaskurinpitolakiehdotuksen 49 §:n mukaan rajavartiolaitosta koskisi soveltuvin osin, mitä mainitussa laissa on säädetty puolustusvoimista. Eräiden toimivaltakysymysten ja tarkastuspyyntömenettelyn osalta olisi tarkempia säännöksiä sotilaskurinpitolain soveltamisesta rajavartiolaitoksessa annettava asetuksella.

3. Laki suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain mukaan valvontajoukko voidaan asettaa Yhdistyneiden Kansakuntien käyttöön rauhan ja turvallisuuden ylläpitämistä varten. Valvontajoukko ei kuulu Suomen puolustusvoimiin, vaan on suoraan puolustusministeriön alainen. Se muodostetaan henkilöistä, jotka vapaaehtoisesti sitoutuvat palvelemaan siinä. Valvontajoukon sisäinen järjestys on sotilaallinen ja joukossa palvelevat ovat lain 6 §:n 1 momentin mukaan rauhan aikana tehtyjä rikoksia koskevien SRL:n säännösten alaisia.

Ehdotuksen mukaan valvontajoukossa sotilastehtävissä palvelevat henkilöt ovat RL 45 luvun säännösten alaisia. Heidän palveluspaikallaan tekemiinsä rikoksiin ei sovelleta sota-aikana tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä. Valvontajoukossa palvelevat ovat sotilaskurinpitolain alaisia. Tämän lain 9 §:n estämättä valvontajoukossa palveleville voitaisiin määrätä kaikkia kurinpidollisia seuraamuksia. Tarkkailijan tehtävässä ja lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettussa palveluksessa olevat rinnastetaan ehdotuksessa valvontajoukossa sotilastehtävissä palveleviin henkilöihin.

Sotilaskurinpitolaki on tarkoitettu lähinnä puolustusvoimiemme normaaliajan olosuhteita varten. Rauhanturvaamistehtävään asetettu valvontajoukko saattaa kuitenkin joutua, ja on käytännössä myös joutunut, normaaliolosuhteis-

ta täysin poikkeaviin toimintaolosuhteisiin, joissa Suomen lainsäädännön soveltaminen sellaisenaan ei aina ole mahdollista. Tämän vuoksi, ja kun esimerkiksi taistelutilanteen aiheuttamat muutokset voivat tapahtua nopeasti, ehdotetaan tarvittavan joustavuuden aikaansaamiseksi, että puolustusministeriö, jolle suomalaisesta valvontajoukosta annetussa laissa on muutoinkin annettu täytäntöönpanovaltuutus, saisi paikallisten olosuhteiden niin vaatiessa antaa tietyistä

sotilaskurinpitolain ja -asetuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä.

Lain 6 §:n säännökset toimivaltaisesta tuomioistuimesta ehdotetaan muutettaviksi uutta sotilasoikeudenkäyntilakia vastaaviksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1. Sotilaskurinpitolaki.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku.

Yleisiä säännöksiä.

1 §.

Sotilasoikeudenkäyntilaissa (/) tarkoitettua rikoksesta voidaan rikoslain 45 luvun alaiselle henkilölle oikeudenkäynnissä tuomita kurinpitorangeistus tai kurinpitomenettelyssä määrätä kurinpitoseuraamuksena kurinpitorangeistus tai -ojennus niin kuin tässä laissa säädetään.

2 §.

Kurinpitorangeistuksia ovat aresti, kurinpitosakko ja varoitus.

Arestia tuomitaan vähintään yksi ja enintään kolmekymmentä vuorokautta sekä kurinpitosakkoa vähintään yhdeltä ja enintään kolmeltäkymmeneltä päivältä.

Kurinpitomenettelyssä arestia määrätään vähintään yksi ja enintään kaksikymmentä vuorokautta sekä kurinpitosakkoa vähintään yhdeltä ja enintään kahdeltäkymmeneltä päivältä.

Kurinpitosakon rahamäärä yhdeltä päivältä on yksi viidesosa sakotettavan keskimääräisestä kokonaispäivätulosta tai, jos hänellä ei ole palkkatuloa, hänen päivärahansa suuruinen.

3 §.

Kurinpito-ojennuksia ovat poistumiskielto, ylimääräinen palvelus ja muistutus.

Poistumiskieltoa määrätään vähintään yksi ja enintään kaksikymmentä vuorokautta sekä ylimääräistä palvelusta vähintään yksi ja enintään viisi kertaa.

4 §.

Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta, josta on säädetty seuraamukseksi

sakko, voidaan sakon asemesta tuomita kurinpitorangeistus tai kurinpitomenettelyssä määrätä kurinpitorangeistus tai -ojennus.

Kurinpitorangeistuksen asemesta saadaan tuomita sakkoon.

Kurinpitorangeistusta ei saa tuomita eikä kurinpitorangeistusta tai -ojennusta kurinpitomenettelyssä määrätä ehdollisesti.

5 §.

Kurinpitorangeistuksesta tai -ojennuksesta sekä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tai sakosta ei muodosteta yhteistä rangaistusta.

Jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta kurinpitorangeistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen kurinpitorangeistukseen. Arestia saa tällöin tuomita enintään neljäkymmentä vuorokautta ja kurinpitosakkoa enintään neljältäkymmeneltä päivältä.

Kurinpitomenettelyssä käytetään samasta rikoksesta kurinpitoseuraamuksena vain yhtä kurinpitorangeistus- tai ojennuslajia. Jos joku on syyllistynyt useaan rikokseen, jotka tulevat samanaikaisesti kurinpitoesimiehen käsiteltäviksi, syylliselle määrätään vain yksi kurinpitoseuraamus.

6 §.

Rikosoikeudellista vanhentumista koskevia säännöksiä sovellettaessa rinnastetaan kurinpitorangeistus sakkoon.

Kurinpitomenettelyä ei kuitenkaan saa panna vireille sen jälkeen, kun vuosi on kulunut rikoksen tekemisestä.

7 §.

Kurinpitorangeistuksen tai -ojennuksen määrääminen ei estä nostamasta syytettä tuomio-

istuimessa saman rikoksen johdosta, jos asian laatu sitä vaatii tai siihen muuten on erityistä syytä. Asiaa, josta syyte on pantu vireille tai joka on ratkaistu tuomioistuimessa, ei saa käsitellä kurinpitomenettelyssä.

8 §.

Jos henkilö, jolle on tuomittu tai määrätty kurinpitoseuraamus, on ennen asian ratkaisemista ollut rikoksen johdosta vapautensa menettäneenä, on kurinpitorangeistuksesta tai -ojennuksesta tehtävä rikoslain 3 luvun 11 §:ssä tarkoitettu vähennys.

Jos rikoksenteikijä on suorittanut kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen tai kurinpito-ojennuksen joko kokonaan tai osaksi ja hänet tuomitaan sen jälkeen samasta rikoksesta tuomioistuimessa rangaistukseen, on tuomitus rangaistuksesta vähennettävä vapaudenmenetystä vastaava määrä tai katsottava suoritettu kurinpitorangeistus tai -ojennus hänen tekonsa täydeksi rangaistukseksi.

9 §.

Sotilasvirassa tai -toimessa palvelevalle sekä värvätylle saadaan rauhan aikana kurinpitomenettelyssä määrätä vain kurinpitosakkoa ja antaa varoitus tai muistutus.

Sotilasvirkaan tai -toimeen koulutettavalle oppilaalle saadaan 1 momentin estämättä määrätä kaikkia tässä laissa tarkoitettuja kurinpitoseuraamuksia, jollei asetuksessa toisin säädetä.

2 luku.

Kurinpitomenettelyn edellytykset.

10 §.

Kurinpitorangeistus tai -ojennus saadaan määrätä, jos rikoksesta epäilty on myöntänyt syyllisyytensä tai jos hänen syyllisyyttään voidaan muuten pitää selvänä.

Asiaa ei kuitenkaan saa käsitellä kurinpitomenettelyssä:

1) jos rikoksen tehnyt ei enää ole rikoslain 45 luvun alainen;

2) jos asianomistaja vaatii asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa;

3) jos useista rikoksista jostakin on nostettava syyte tuomioistuimessa ja rikoksilla on yhteyttä keskenään;

4) jos samaan rikokseen osallisista jotakuta on syytettävä tuomioistuimessa eikä asian rat-

kaisemista erillisenä ole pidettävä tarkoituksenmukaisena; taikka

5) jos teolla on aiheutettu korvattavaa vahinkoa, jota siihen syyllinen ei ole korvannut tai kirjallisesti sitoutunut korvaamaan, taikka jos asianomistaja ei ole kirjallisesti luopunut korvausvaatimuksestaan.

3 luku.

Kurinpitoesimiehen toimivalta.

11 §.

Esimiestä, jolla on oikeus käyttää tässä laissa tarkoitettua kurinpitovaltaa, kutsutaan kurinpitoesimieheksi.

Kurinpitoesimiehiä ovat perusyksikön päällikkö ja hänen suoranaiset esimiehensä sekä 13 §:ssä säädetyin rajoituksin perusyksikön vääpeli.

Kurinpitoesimiehen kurinpitovallan alaisia ovat ne hänen alaisensa, joiden suoranainen esimies hän on.

12 §.

Oikeus määrätä kurinpitorangeistus on joukko-osaston komentajalla ja häntä ylemmällä kurinpitoesimiehellä. Lisäksi joukkoyksikön komentajalla ja perusyksikön päälliköllä on oikeus määrätä asevelvollisena palvelevalle varoitus sekä arestia, joukkoyksikön komentajalla enintään kymmenen vuorokautta ja perusyksikön päälliköllä enintään viisi vuorokautta.

13 §.

Oikeus määrätä kurinpito-ojennus on jokaisella kurinpitoesimiehellä. Perusyksikön päällikkö saa määrätä poistumiskieltoa kuitenkin enintään kymmenen vuorokautta ja perusyksikön vääpeli ainoastaan asevelvollisina palveleville muistutuksen sekä ylimääräistä palvelusta enintään kolme kertaa.

14 §.

Sama toimivalta kuin 12 ja 13 §:ssä mainittu kurinpitoesimiehellä on myös vastaavassa tehtävässä olevalla esimiehellä sen mukaan kuin pääesikunta määrää. Lisäksi pääesikunta voi antaa joukko-osaston komentajaa ylempien kurinpitoesimiesten keskinäisestä kurinpidollisesta toimivallasta heidän hallinnollisesta ja sotilaallisesta toimivallastaan poikkeavia määräyksiä.

4 luku.

Pakkokeinot.

15 §.

Sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuihin rikoksiin sovellettavista pakkokeinoista ja niiden käyttämiseen oikeutetuista viranomaisista on yleisen lain säännösten ohella voimassa, mitä tässä laissa säädetään.

16 §.

Jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen taikka palauttaminen sitä vaatii, saadaan 15 §:ssä tarkoitettu rikoksesta tavattu tai todennäköisin syin epäilty ottaa kiinni ja pidättää sekä erityisen painavista syistä vangita.

17 §.

Rikoslain 45 luvun alainen henkilö saadaan lisäksi ottaa kiinni:

1) jos hänen lausumistaan uhkauksista tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä hänen todennäköisesti syylistyvän rikokseen; sekä

2) jos hän on tuntematon ja kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja niistä tiedustelevalle esimiehelle tai järjestyspartiolle tai vartio-, päivystys- tai poliisitehtävää suorittavalle sotilaalle taikka jos hän antaa henkilöllisyydestään ilmeisesti virheellisen tiedon.

18 §.

Kiinniottamisen saa suorittaa:

1) sotilasvirassa tai -toimessa palveleva kiinniottettavan esimies;

2) vartio-, päivystys- tai poliisitehtävää suorittava sotilas;

3) sotilaalliseen turvaamis- tai järjestystehtävään määrätyn sotilasosaston päällikkö; sekä

4) muukin esimies, jolla 19 §:n mukaan on pidättämisoikeus.

19 §.

Pidättämis päätöksen saa tehdä:

1) asianomaisen perusyksikön päällikkö ja häntä ylempi kurinpitoesimies;

2) varuskunnan päällikkö ja komendantti;

3) pääesikunnan sen osaston tai muun toimielimen päällikkö, jolle puolustusvoimissa tapahtuneiden rikosten tutkinta kuuluu; sekä

4) sotilaspoliisitehtävässä toimiva upseeri.

20 §.

Vangitsemismääräyksen saa antaa joukko-osaston komentaja ja häntä ylempi kurinpitoesimies.

21 §.

Kiinniottettua, pidätettyä tai vangittua henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytyspaikassa.

22 §.

Kiinniottamisesta on viivytyksettä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle.

Kiinniottettu henkilö on päästettävä vapaaksi viipymättä sen jälkeen, kun kuulustelu on päättynyt tai kun kiinniottamisen muu peruste on lakannut, kuitenkin viimeistään ennen kuin 24 tuntia on kulunut kiinniottohetkestä, jollei häntä saman ajan kuluessa määrätä pidätettäväksi.

23 §.

Pidättämisestä on viivytyksettä ilmoitettava vangitsemiseen oikeutetulle.

Pidätetty henkilö on päästettävä vapaaksi viipymättä sen jälkeen, kun pidättämisen edellytyksiä ei enää ole, kuitenkin viimeistään ennen kuin kolme vuorokautta on kulunut kiinniottohetkestä, jollei sanotun ajan kuluessa tehdä päätöstä pidätetyn vangitsemisesta tai ryhdytä hänelle määrätyn arestin täytäntöönpanoon.

Pidätysajan jatkamisesta ja pidätetyn kuljettamiseen käytetyn ajan huomioon ottamisesta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

24 §.

Vangittua koskeva asia on otettava käsiteltäväksi alioikeudessa viimeistään seitsemäntenä päivänä siitä päivästä, kun ilmoitus rikoksesta epäillyn vangitsemisesta on saapunut tuomioistuimelle.

25 §.

Takavarikon ja etsinnän saa takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetussa laissa (260/59) mainittujen viranomaisten lisäksi määrätä toimitettavaksi pidättämiseen oikeutettu sotilasviranomainen.

Kiireellisessä tapauksessa saa kiinniottamiseen oikeutettu toimittaa takavarikon ja etsinnän ilman 1 momentissa tarkoitettua määräästä.

26 §.

Edellä tässä luvussa tarkoitettut sotilaat saavat käyttää pakkokeinoja puolustusvoimien

käytössä olevalla alueella tai aluksella sekä kii-reellisessä tapauksessa muuallakin.

Yksityisasunnossa he saavat toimittaa kotiet-sinnän kuitenkin vain, milloin sen tarkoitukse-na on sellaisen kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan taikka kuulusteluun tai tuomio-istuimeen tuotavan henkilön tavoittaminen, joka takaa-ajettaessa pakenee, taikka rikoksen teosta verekseltään jäljitetyn esineen takavari-koiminen.

27 §.

Joukko-osaston komentajalla on oikeus puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella, ei kuitenkaan yksityisasunnossa, toimituttaa tarkastuksia ja etsintöjä puolustusvoimien aseita, ampumatarvikkeita ja räjähdysaineita sekä huumausaineita ja alkoholijuomia koskevien määräysten noudattamisen valvontaa varten tai näiden määräysten rikkomisen selville saamiseksi. Etsintä ja tarkastus voidaan kohdistaa vain rikoslain 45 luvun alaiseen henkilöön ja hänen hallussaan olevaan omaisuuteen.

Tarkastuksessa ja etsinnässä tavatut luvottomat aseet, ampumatarvikkeet, räjähdysaineet sekä huumausaineet ja alkoholijuomat saadaan ottaa talteen. Alkoholijuoma saadaan asetuksella säädettävien edellytyksin pitää sotilasviranomaisen hallussa tai hävittää. Huumausaineen osalta on meneteltävä niin kuin huumausaine-laissa (41/72) on säädetty.

5 luku.

Kurinpitoasian käsittely.

28 §.

Kun sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos on tullut kurinpitoesimiehen tietoon tai on perusteltua aihetta otaksua rikoksen tapahtuneen, on kurinpitoesimiehen viipymättä huolehdittava asian tutkinnasta.

Kurinpitoasiaa tutkittaessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä esitutkinnasta rikosasioissa on erikseen säädetty, ja lisäksi tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä.

29 §.

Kurinpitoesimiehen on tutkinnan päätyttyä viivytyksettä ryhdyttävä toimenpiteisiin rikokseen syyllistyneen rankaisemiseksi tai ojentamiseksi.

Kurinpitoesimies voi kuitenkin jättää kurinpitoseuraamuksen määräämättä, jos teko on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi

annettavasta huomaamattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka tekoa muutoin on pidettävä kurin ja järjestyksen ylläpitämisen kannalta vähäisenä.

30 §.

Jos kurinpitoesimiehen toimivalta on riittämätön asian ratkaisemiseen tai jos hän on esteellinen, asia on siirrettävä ylemmän kurinpitoesimiehen käsiteltäväksi. Asian saattamisesta toimivaltaiselle syyttäjälle säädetään sotilasoikeudenkäyntilaissa.

31 §.

Kurinpitoesimiehen on ennen kurinpitorangastuksen määräämistä tai asian saattamista syyttäjälle tarvittaessa henkilökohtaisesti kuul-tava syylliseksi epäiltyä sekä hankittava asiasta sotilaslakimiehen lausunto, jollei siitä aiheudu asian käsittelylle huomattavaa viivästymistä.

6 luku.

Tarkastuspyyntömenettely ja kurinpito-menettelyn valvonta.

32 §.

Kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Se, jolle on kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangastus, on oikeutettu saattamaan perusyksikön päällikön ja joukkoyksikön komentajan päätöksen tarkastuspyyntönä joukko-osaston komentajan tarkastettavaksi sekä vastavasti joukko-osaston komentajan päätöksen, jolla rangaistus on määrätty, tätä lähinnä ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi.

Kurinpito-ojennuksesta ei saa tehdä tarkastuspyyntöä.

33 §.

Tarkastuspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja toimitettava viimeistään toisena arkipäivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi, tarkastuspyynnön ratkaisevalle kurinpitoesimiehelle. Tarkastuspyynnön saa sanotun ajan kuluessa toimittaa muullekin viranomaiselle, josta säädetään asetuksella.

Määräajan jälkeen tehty tarkastuspyyntö jätetään tutkimatta.

34 §.

Tarkastuspyyntö on käsiteltävä viivytyksettä. Päätös asiassa on tehtävä esitelystä.

Kun tarkastuspyynnön käsittelee joukko-osaston komentajaa ylempi kurinpitoesimies, esittelijänä tulee olla sotilaslakimies tai pääesikunnan määräämä, oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut muu henkilö.

35 §.

Kurinpitorangeistusta koskeva päätös on kumottava tai kurinpitorangeistusta lievennettävä, jos kurinpitoesimies on ylittänyt toimivaltansa taikka päätös on lopputulokseltaan virheellinen tai ilmeisesti kohtuuton.

Kumotessaan päätöksen voi tarkastuspyynnön käsittelevä esimies määrätä asian otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi tai ottaa sen välittömästi itse ratkaistavakseen taikka saattaa asian toimivaltaiselle syyttäjälle.

36 §.

Kurinpitoesimiehen on valvottava alaistensa kurinpitoesimiesten kurinpitovallan käyttöä.

Jos joukko-osaston komentaja tai häntä ylempi kurinpitoesimies tällöin havaitsee, että kurinpitosiassa tehdyssä päätöksessä on sellainen virhe kuin 35 §:ssä tarkoitetaan, hänen on menetteltävä niin kuin sanotussa pykälässä on säädetty.

7 luku.

Täytäntöönpano.

37 §.

Kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viivytyksettä, kun tarkastuspyynnön tekemiselle säädetty määräaika on päättynyt tai tarkastuspyyntöön on annettu päätös. Täytäntöönpano voidaan aloittaa aikaisemminkin, jos rangaistu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

Tuomioistuimen tuomitseman arestin täytäntöönpano voidaan aloittaa, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, jos tuomittu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

38 §.

Joukko-osaston komentaja tai häntä ylempi kurinpitoesimies voi 37 §:n 1 momentin estämättä määrätä kurinpitomenettelyssä määrätyn arestin pantavaksi heti täytäntöön, jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen joukossa sitä välttämättä edellyttää.

39 §.

Kurinpitomenettelyä valvova esimies saa määrätä kurinpitomenettelyssä määrätyn kurinpitorangeistuksen tai -ojennuksen täytäntöönpanon lykättäväksi tai keskeytettäväksi.

40 §.

Aresti pannaan täytäntöön päävartiossa tai rangaistun ollessa muuten vartioituna. Ellei asetuksessa toisin säädetä, arestia ei saa määrätä suoritettavaksi siten, että rangaistu on velvollinen ottamaan osaa palvelukseen.

Kun aresti on pantava täytäntöön samalla kertaa kuin määräaikainen vankeusrangaistus tai sakon muutorangaistus, suoritetaan myös aresti yleisessä rangaistuslaitoksessa.

41 §.

Samalla kertaa täytäntöön pantavat arestit on täysin määrin laskettava yhteen. Rangaistusten näin yhteenlaskettu aika saa kuitenkin olla enintään neljäkymmentä vuorokautta.

Yhteenlaskettaessa rangaistuksia 40 §:n 2 momentissa mainitussa tapauksessa on aresti muunnettava vankeudeksi siten, että yksi vuorokausi arestia vastaa yhtä päivää vankeutta. Jos tällöin on täytäntöön pantava kaksi tai useampia aresteja, on vankilanjohtajan ensin laskettava ne yhteen 1 momentissa säädettyllä tavalla.

Milloin aresti on 2 momentin mukaisesti laskettu yhteen muun rangaistuksen kanssa, katsotaan tuomitun ensin suorittavan arestin muutorangaistuksen ja vasta sen jälkeen muun rangaistuksen.

42 §.

Arestirangaistus, jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, suoritetaan loppuun arestina niin kuin 40 §:ssä on säädetty.

Jollei arestin täytäntöönpanoa ole aloitettu ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa, muunnetaan arestirangaistus maksuksi, johon sisältyy kurinpitosakkoa yhtä monelta päiväältä kuin rangaistukseen arestivuorokausia. Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja noudattaen 2 §:n 4 momentissa ja 41 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita.

43 §.

Kurinpitosakko pannaan täytäntöön noudattaen sakkorangeistuksen täytäntöönpanosta annettuja säännöksiä. Maksamatonta kurinpitosakkoa ei kuitenkaan saa muuntaa vankeudeksi.

Samassa järjestyksessä pannaan täytäntöön myös 42 §:n 2 momentissa tarkoitettu maksu.

44 §.

Varoitus pannaan täytäntöön julkaisemalla se päiväkäskyssä.

45 §.

Kurinpito-ojennus on pantava täytäntöön viivytyksettä.

Kurinpito-ojennuksen täytäntöönpano raukeaa ojennetun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua ojennuksen määrittämisestä.

8 luku.

Sota-aikaa koskevat poikkeussäännökset.

46 §.

Kurinpitoesimiehistä, toimivallasta kurinpitoasioissa, pakkokeinojen käyttämisestä, kurinpitoasiain käsittelystä ja valvonnasta sekä kurinpitoseuraamusten täytäntöönpanosta sota-aikana voidaan asetuksella antaa tämän lain säännöksistä poikkeavia säännöksiä.

47 §.

Sotavangille ei saa tuomita tai kurinpitomennettelyssä määrätä muita rangaistuksia kuin mitä Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa on määrätty.

Sotavangille tuomittavan tai määrättävän arestirangaistuksen yhdistämisessä sekä yhteenlaskemisessa ja muussa täytäntöönpanossa on

2.

Laki

rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rajavartiolaitoksesta 10 päivänä tammikuuta 1975 annetun lain (5/75) 9 § näin kuuluvaksi:

9 §.

Rajavartiolaitoksen sotilasviroissa ja -toimissa sekä rajavartiijoina tai muuten julkisoikeudellisen palvelussopimuksen perusteella rajavartiolaitoksessa palvelevat ovat rikoslain 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia.

Sota-aikana ovat rikoslain 45 luvun säännösten alaisia rajavartiolaitoksessa myös sanotun luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä vastaavissa tehtävissä palvelevat henkilöt. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää, mil-

niin ikään noudatettava 1 momentissa tarkoitettuja sopimuksia.

9 luku.

Erinäisiä säännöksiä.

48 §.

Rikoslain 45 luvun alainen henkilö, joka katsoo oikeuksiaan tai etujaan loukatun taikka esimiehen menetelleen lain tahi virka- tai palvelusvelvollisuutensa vastaisesti, saa tehdä kantelun niin kuin siitä asetuksella säädetään.

49 §.

Tämä laki koskee soveltuvin osin myös rajavartiolaitosta ja suomalaista valvontajoukkoa. Lakia sovellettaessa on rajavartiolaitoksessa ja suomalaisessa valvontajoukossa palvelevalla henkilöllä sama toimivalta kuin puolustusvoimissa vastaavassa tehtävässä palvelevalla.

50 §.

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta annetaan asetuksella.

51 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tämän lain säännöksiä arestirangaistusten yhteenlaskemisesta ja muuntamisesta sovelletaan järjestyksensä mukaan tuomittuun tai määrättyyn arestiin, jonka suorittaminen alkaa tämän lain voimaantulon jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

3.

Laki

suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan suomalaisesta valvontajoukosta 26 päivänä toukokuuta 1964 annetun lain (276/64) 6 § näin kuuluvaksi:

6 §.

Tässä laissa tarkoitetuissa sotilastehtävissä palvelevat ovat rikoslain 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Heidän palveluspaikallaan tekemiinsä sotilasoikeudenkäyntilaissa (/) tarkoitettuihin rikoksiin ei sovelleta sota-aikana tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä. Edellä tarkoitettussa palveluksessa olevalle voidaan määrätä kaikkia sotilaskurinpitolaissa (/) tarkoitettuja kurinpidollisia seuraamuksia.

Puolustusministeriö voi paikallisten olosuhteiden vaatiessa antaa toimivallasta kurinpitomenettelyssä ja pakkokeinojen käyttämisessä,

kurinpitoasian käsittelystä ja valvonnasta sekä seuraamusten täytäntöönpanosta sotilaskurinpitolain ja -asetuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä.

Sotilasoikeudenkäyntilain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuna valvontajoukon tuomioistuimena toimii Helsingin raastuvanoikeus. Tuomioistuim voi tarvittaessa pitää istunnon valvontajoukon sijoituspaikassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 29 päivänä toukokuuta 1981

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN

Puolustusministeri Lasse Äikäs